

Mizo Pasaltha

TAITESENA

CHANCHIN

- ✱ A pian leh murna
- ✱ A dangval lat leh nupui paral thu..
- ✱ Chawimawina a dawng
- ✱ A thih thu leh a hnulam thil

Ziaktu R.

MZ
920.71
KHU

Mizoram State Library
DG3220

Published by YMA Press Bhamo on 1977
as Printed at YMA Press

Mizo Pasaltha

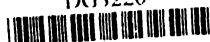
TAITESENA

CHANCHIN

- ✱ A pian leh murna
- ✱ A tlangval lai leh nupui pasal thu.
- ✱ Chawimawina a dawng
- ✱ A thih thu leh a hnulam thil

Mizoram State Library

DC 3220

Ziaktu : R. Khualluna

*Published by YMA Press Board on behalf of Central YMA
and Printed at YMA PRESS*

First Edition — 1992
No. of Copies — 1500
A man — Rs. 15/-

Copyright Reserved by the Publisher.

MIZORAM STATE LIBRARY

Acc. No 09-3220
Acc. by CH
Class. by CH
Cata. by CH
Sub.Heading by CH
Transcribed by CH
Location No. : CH

THUHMAHRUAI

Taitesena chanchin hi Pu R. Khualluna'n chipchiar takin a ziak a, a peih fel chauh tihin a, peih loh san ta a, a fapa Rualtinkhuma Ralte-in a pa sulhnu chu Central YMA-ah rawn thlenin. chhuah turin a rawn ngen a, Central YMA Committee peng pakhat Resources Sub. Committee chuan chhuah turin a rel a, YMA Press Board-in a bawhzui a, kan lo chhuah thei ta a ni

Hetianga Taitesena chanchin kimchang hi hmuh tur a vang khawp mai. Chuvangin mitin chhiar theih turin a bu pawh a tlawm thei ang bera buatsaih a ni a Mizo tlawm-ngaihna ngaisang mite tan lehkhahu chhiar manhla tak a nih kan beisei e

Kum 1976 daih tawha ziak a nih avangin thil thenkhat chu a bu nena inmillo a awm nual tawh a. Entirnan, Taitesena ruang pawh hi Central YMA Office-ah awm tawh lovin hun rei tak a lo zal tawhna hmunah khan a kir leh tawh a ni

Chhiartu zawng zawngte tlawmngaihna chibai kan buk a che u

Sd/-
C. LALROPUIA
Office Secretary,
Central YMA Office.

THUHMAHRUAI

Huaisen leh tlawnngui hmingthang. Tlangval Taitesena chanchin hi kimchang thei ang bera thang leh thar ten an la rawn hriat zel atan leh a nuna entwawn tlak leh zir tur awmte an rawn zir atan lehkhawba lo vawn that hi a tul ka tun ka duhna a rei tawh a Kan mithiamte'n rawn buatsaih se tun ka lo thlir reng á. Chutih chhungin a chanchin hriate leh mit ngeia amah hmutute'n mual min hiam zawhsan mai dawn si a. Chuvangin, a chanchin hre thei awm deuhte chu Rengram (Tripura) thlengin ka zawtin ka zawng a; ka theih ang tawkin ka rawn buatsaih ta ringawt mai a ni

Nimahsela, Taitesena hi naupang tê, kum 20 mi vel lek a nih avangin, chanchin a ngah vak hman loh bakah ni-khawrei thilte a nih tawh avangin, azawng aza chuan hriat kim hleih theih pawh a ni tawh lova Amaherawhchu, kan hriat theih chinah pawh hian mi eng ang nge a nih chu kan hre thei nghal awm e. A chanchin sawitute sawi dan pawh a inang lo mual tawh a, tin, a chanchin thenkhatte chu leh-khebu dangah chhuah a ni tawhin kan hre nual tawh awm e. A chanchin ka lakkhawmnate chu heng mite hi an ni.

1. Pu Laituaha (Tlansang, Tripura)
2. Pu Zaliana (Vangmun, Tripura)
3. Pu Saichala (Kawrtethawveng, Mizoram)
4. Pu Thangrochhinga Kawrthah
5. Pu Denghnuaiá " "
6. Pu Nela " "
7. Pi Selthangi " "
8. Pi Darneihthangi " "
9. Pi Lalnghengi " "
10. Pi Thangkungi " "
11. Pu Dotinthata (L) " "

(Pu Dotinthata, Taitesena nau, hi he lehkhawba ka buatsaih lai hian boral tawh ni mah se, a dam laia an chhungkaw chanchin a sawi thin ka la hriat rengte nen). Heng mite hi Taitesena awmina Serhmun khawchhuak vek an ni a, amah

Taitesena mit ngeia hmutute an niin, tunah chuan kum 80 chuang an ni vek tawh Pu Laituaha hi Taitesena te sakein a seh tuma a hmu vetu a ni. Pi Lalnghengi hi Taitesena te kawmthlang ami, Taitesena te thih laia nula ni hman tawh a ni. Pi Thangkungi hi Taitesena nau, Dotinthata nupui, Taitesena te ina moa lut, an chhungkaw titi atanga thil tam tak hria a ni.

Tunah hian Taitesena chu a ruang hial lakchhuah a lo nih tak avangin, vawin ni thlenga a chanchin leh an chhung kaw kal zel chhui tuln ka hria a Chuvangin, duham deuh hlekin karawn chhui a Thu inralkah tak takte pawh a awm ngein ka ring

Tin, lehkhahu han buatsaih hi a awlai lo hle tih ka hrechhuak a. Thawnthu phuachawp ang leh duh ang anga siamrem mai mai theih a ni lova, History a nih avangin a chanchin sawitute sawidan inralkah tak takte, a hun thuah a engnge hmasa zawk a, a engnge hnunngung zawk tih pawh hriat hleih theih tawh loh han siamrem vel chu a awlai lo hle mai Kan mithiamte hlei hlei hian lehkhahu buatsaih awlai loh zia leh peihawm lohzia chu an hriain ka ring Keini Primary Sikul pawh bawhlam lo tan chuan jawngkam han chhehsuh pawh a bar hle mai.

Tin, he lehkhahu ka buatsaih laia a bu kalhmang tura thurawn min petu leh, min enpui a, a jawngkamte min siamfelsak a, khawla min chhutchhuahsaktu, Pu Lallian-sawta Sailo, S E O Kawrthah chungah ka lawm a. Tin, a chanchin min hrihtute zawng zawng chungah leh, an chhung kaw bil chanchin ziak min phalsaktu, Pu Vanlalawia (Upa Lalawia) Kawrthah ami chungah ka lawm em em bawh a ni.

R. Khualluna

Chowkidar

26 6 1976

Kawrthah Dispensary

LAWMTHU SAWINA

Hei tunah ka pu, Taitesena (Ralthatchhunga) chanchin chu a bu hialin Pu R. Khualluna'n a han buatsaih ta mai a A chanchin hi a pha zawng leh a mawi zawng hlira sawina a ni lehngah a. Heng chawimawina leh hmingthatnate hi ka pu hian a phu phak hauh loh te a ni a, a zahthlak zawk hlein ka hia

Engpawhnise, ka pu hi a thih hian kum 20 mi vel zet chauh a ni a. A hun lai ka ngaihtuahin, chutiang ang nampung tein khawiah tlawmngaihah mi va khum thu awm suh, tih hi ka ngaihdan kumkhua a ni thin Amaherawhchu, tuna heti tak mara chawimawinate hlawha a chanchin mai ni lo, a ruhro te hial phawrh chhuaka chawimawina leh ropuina leh ngaihhlutna ropui khumtira a lo awm hi, lawmthu erawh chu sawi lo thei nun ka inbre lo

A hmasa berin Kawrtethawveng YMA nula leh tlangval, khawtlang nu leh pa, Kohhran leh mipui chungah ka lawmthu awm rawh se Heng an thil ngaihtuah chhuah thiam dante ka ngaihtuahin mak ka ti a; ruhro an ngaisang mai ni lovin, Mi TLAWMNGAI NIA AN HRIAT heti taka ngaihhlutna an nei hian anmahni hi tlawmngaihnaa entawn-tlak leh tlawmngaihna meichher chhitu an ni ka ti lo thei lo

Ka pu phe chu ka ngaihtuah phak mah lo va, a farnu (ka nu Kawlhnuati) min ngaihtuah thartir a A dam laia a thu min hrihte ka hrechhuak uar uar a, 'In theih tawkah chuan taimak leh tlawmngaih hi theihngihlil hauh suh u, i pu Taita hniakhnung zui tum ula, a tlawmngaih avang leh thiante chhana thi a ni tih hi theihngihlil hauh suh u,' a vhee ka hre chhuak thin. Tuna heti taka a u an chawimawina hi ka nu pawh khan han hria sela a lung a dam ngein ka ring a ni. Tin, heng mai pawh ni lovin, an hunlaia nampung chutiang lek si, lai leh upatena chawimawina ropui

khumtir a, chawimawina zu no hial an lo hlaw'htir te ka ngaihtuahin, ka pu Taitesena hian a phu loh chawimawina a hlawh niin ka hria a, ka lawmpui hawk a ni

Chubakah pawh, kan Zoram milian, mi lalte'na mi tlawmngai nia an hriat avanga rubro takngul pawh zahder taka an lo sawngbawl dan zawng zawngte leh, Kolasib YMA General Conference 1976-a an lo chawimawi dante ka ngaihtuahin a ropui ka ti a Zoram mipuften tlawmngaihna kan la hlutzia leh tlawmngaihna meichher chu mit lo va chhit en zel kan la tumzia leh Zofate kan lo inlaminat-zia leh hmanganhzia a lang hlein ka hria

A tawp berah chuan, ka pu Taitesena'n mi TLAWMNGAI nih a hlawh avanga ngaisanga chawimawitute zawng zawng chungah ka lawm a Chubakah a chanchin, a-bu hiala lo buatsaih peihtu, leh a chanchin ka hriat phak loh tam tak pitar-putarte lo zawt a, tha leh tui senga lo buaipaitu, Pu R Khualluna chungah ka lawm em em hawk a ni

Ka lawm e

Vanlalkima
(Taitesena tupa)
Borai khua

12 8 1976

BUNG 1

A PIAN IEH MURNA LEH AN KHAW PASALTHA KHUANGCHERA

Kan thlahtu, hmanlai huna kan pi leh pute chanchin chu kan hre tawh nual awme Khaw inhnaih te tea awnte pawh an inngeihlo em em a, an indo a, an inthat a, Pathianin a duh ang taka a siam mihringte nunna hlutzia pawh an hre lo a ni

Kum 1871 hma lam phei kha chuan phatual vaite kh hnamdangte runin an that vak vak thin a An sum leh paita laksakin nunaute pawh zuah chuang lova sawisak te pawh an nei thin Tin, puding hnathawk thei awma an ngahite crawh chu that lovin sal atan an man a, an khaw lamah an hawn a, an chhawr vak vak bawk thin a ni Kum 1871 lai vela Kumpinu sawrkarin thu a dawnah chuan "Mi lu la hnanin phatual mite vawi 19 an run tawh a, mi 297 lai an that a, mi 336 lai salan an man tawh" tih a ni Kum 1871 Pawkut Thla ni 23-ah chuan Alexandrapur Thingpui huana hnathawk enkawltu Mr Winchester chu hnathawktute a veng lai an that a A fanu naupang te, Mary Winchester chu an man a, an khaw lamah an hawn lah haw a Chutianga khawvel sawrkar ropui ber mai, British hnam ngei mai an han sawisa ta chu Kumpinu sawrkarin a han hriat chuan a thin a ur ti hle mai a A hmas thu an lo dawn tawhte nen an han nguihtuah chuan thlah thlam reng mi an ni lo tih an hre ta a Tichuan, kum 1871-72 ah chuan Mizo ho siamfel tur leh tukzal turin Kumpinu sawrkar chuan sipai tam tak a tir ta a Chung sipai tam tak Mizerama lo kal cha a ni tun thlenga Vat han' an tih thin chu Numahsela, lai thenkhatte crawh chu tlawm ahnekin an thin a rim a, an pawngpawih sawt bawk a ni.

Mizote hi hmasang atanga mahnia re lo inrel thang leh Lal khua tawh phawt chu 'thuneihra tawp' nei thin au lo ni bawh a, thubuai hlabuaiah pawh au chung a thuneitu leh roreltu hlaub tur awm chuang hek lo. Mizo leh Mizo pawh ram inchuh thuah te, lo neih ram thuah te leh thu emgemaw mai avang tein an thu a lo buai a, an indo va, an inthar a, an inrun fo thin.

Herianga inrun leh inthah vak vak te an chin-em avang hian mi huaisen pasaltha te hi an hlu em em a. Lal huaisen leh khua leh tui nei tha apiang an lalna a zauin an ropui mai a ni. Heng hun lai hian Sailo lai, Suakpuilala khuaah pasaltha huaisen deuh mai, Lalhrima Khiantge a awm a. Lalhrima hi a huaisenin a chak bawh a. Suakpuilala khua leh tui chhanhimtu leh khaw thenawmtic nena indo thuhlaah pawh ral that thei pawl tak leh hmatawng ber a ni thia Chuwang chuan an lai, Suakpuilala pawhin a ngamin a thlamuanpui em em thin a ni. Tin, Lalhrima hian fa pa thum a nei a, chung a fate chu Khallvunga te, Pahanga te, Dungsangi te an ni. Tin, an lai Suakpuilala pawhin fapa sawmpahnih lai a nei a. Heng a fate hi an puitlin hnuah indangdarhan Lal tlangnei an ni vek a ni.

Suakpuilala thih tak hnuah chuan Lalhrima chu Suakpuilala fapa pasarihwa Sailanpzia khua leh turah a awm zu ta a ni. Heng hun lai hian indo leh inthah mai maite an chin-em avangin pal a ti em em a. Hiau leh thlabar em em an awm thin. Khaw hian douhte chu an ralnuang deuh a, khaw te douhte erawh chu an raltin, zana mutnu tuah loh chawg pawh an ngah thin a ni. Chutianga chu an nih avangin khaw te tak tea awm hi an ngam lova, an in-fukhewin a, in zai-zanga laite, sangkhat dawn lai tein an awm thin a ni. Chutianga khaw khata an tam thin em avang chuan ram an ei bua thupi a, reiloteah an pem sawn an pem sawn thin. Khaw ngaiah chuan kum nga aia rei

an awm ngai meuh lo Kum nga an awm pawhin an awm rei pawl tak a ni hial awm e Hetiang an nih avang hua Suakpuifala thlahte leh a khua leh tuite pawh khaw thar kain, hmun tam takah an insawn a. Heng Bawlte, Hreichuk, Rulpuihlim, Kanghmun, Hmunpui, Khawihnam, Tuahzawl, Reiek, Mualthuam, Arie leh Chhippui te hi an awmna hnu vek a ni Khawihnama, an awm lai hian Lalhrima fapa Khahlvunga chuan an thenawm nula, Dothangi chu nupuan a nei a. Khahlvunga nau, Pahanga pawhin rei vak lovan Lianzovi nupui atan a nei ve bawk a Tichuan, an pu Lalhrima chuan mo pahnh inkhata awmpui reng chu inngelh loh palhte p wh thil awm thei a ni e tih thuah Khahlvung te nupa chu a indantir a An indan atanga rei lo te, Kum 1882 Pawltlak thla vanplann fapa duhawm tak mai an nei ta a. a hmungah chuan a pu ralthah chawm 'RALTHAI-CHHUNGA' an sa a. Nuipang santha leh thusen ngah tel pawl tak a nih avangin 'TAITESEN' tun an ko thin a Chu chuan a hming tha chu hlahin, a hming tak lo zawk leh kobna mu mu chu puna 'TAITESENA' tih a ni ta a ni.

Hun engemaw t. hnua chuan Taitesena chuan farnu a nei a. a hmungah Kawihnuan an sa a. Taitesena te unan hi an pu chuan a demrei pui lo hle a Kawihnuan kum hnih mi leh a nih lai chuan khawsihpui rang chia nain a borat ta mu a Chutia an pain a boralsan tak si avang chuan an bahvaih lutuk hlaun, an pu Lalhrima chuan a m lamah a lout leh ta a Kum khat lek an awmho hnu chuan Taitesena nu chuan Tailubiala lakah nau a lo pai ta mai a An thil duh loh leh huatzawng tak a nih avangin an hnawtchhuak ta a A chhuah hnu rejtoteah chuan Taitesena nu chuan a nau paina Tailubiala chu a nei zui ta a ni. Chutia a nu a ngilaat em em leh a thlamuanna ber, 'Pa nei lo mah ila, nu tal ka la nei e' tia a lo mhnemna berin a han phatsan ta chu Taitesena chuan a tpar na em, em mai a, chuta tang chuan a ni chu a do ta ngat mai a ni. Hmasang atangin pasalte in atanga midang laka naupai

h. 'Uire' ah chhlar an ni thin a, mipa fate hi chuan an do chawk thin reng a ni. Chntianga do tumtla zak thei chu pate thlavang haub ngama ngaih an ni thin

Taitesena te chhung chu Khawrihnim atangin Tuahzawlah an pem a. Tuahzawla an awm lai hian pasaltha huaisen deuh mai, Khuangchera a awm a Amah hi pavalai tak mai, fa pahnih nei a ni. Tum khat chu sakei an hual a. Neihthanga nen hualchhung lutah an tang a, thlang lam atangin fei nen an chhoh berh a Nakinah chuan Khuangchera chu sakei chuan a rawn zuan ta a, Khuangchera chuan a phaw hmangin thlanglamah a han vawrh thla tawp mai a, a thlanglama awm Neihthanga chu a mawngtamah a seh ta a. Neihthanga chuan na a ti hle mai a, "Awi ka nu, a va na tak em!" a han ti a. Khuangchera chuan, "E, Neita, mipate chuan nute hming em chu kan lam dawn em ni?" a ti a. Neihthanga na tuar pawh chu a ngawi ta vang vang mai a ni. Khuangchera chuan sakei chu a han beizui a, a mitah tak mai chuan a vit vak mai a Sakei pawh chuan na a ti hle a ni ang, a je tuar mai a Tichuan, thlanglamah a tlan thla a Hualmawng lama an lai, Sai-lianpuia ho chuan an lo kapblum ta a ni.

Tum khat chu Khuangchera hovin an ramohhuak a Tlawng lui kam zawlah chuan sai rual chu an lo tla sup sup mai a. Khuangchera chuan saipa ngho tha ber chu a chaldarah a han kap thuai mai a, sai ve thung chuan hnah-thel khu leng chuk khawpin a han phin a. Numahsela, Khuangchera chu a persawn hman hlahv mai a, a la hman ta lo va. A phah lawkah chuau sai chu a ding khur ta chur chur mai a. A silai chu a thun leh sawk sawk a, a bengkuash tak mai a han kap leh nghek mai a, sai chuan a tuar ta lo va. a flu ta rup mai a. Hemi tuma a sai kah hi a chah hle mai a, a ngho sei lam chu pachang dung chen leh khat a ni. He a sai kah chawh hian a fate hmingah pawh Saikhuma leh Saichhungi a sa a ni. (Saichhungi hi tarkana damin Kawrthah khuaah a thi a ni).

Khuang hera hun lo man Vailen vawhnhna a lo
 thleng a He Vailen vawhnhnam an rawn tum ber chu,
 an lo len hmasak tum Mizolalte nena an inremna thu-
 thlung Mizolalten an bawhchhat awang leh awn hlen tawh
 turin chhum leh hmar atengin an lo thawk a ni He Vailen
 hnhna hi Mizolal thenkhat chuan an lo kap leh mai a,
 thenkhat erawh chuan kap lovin remthu an lo sawipui a.
 Tichuan, kum 1899-ah chuan Vailin hotu. Captain Brown-a
 chu Aizawlah a awn a Mizolalte nena inremna sian dun-
 in lalte chi a koknawm a Chani kin Tonir thli buhtuh
 lai chuan Suakpualah fite chu an khaw mi tim tak huanin
 Aizawlah an han kal a, deh ang taka inberemin remna
 sa-ut an tan ta a ni Antherawhchu, hemi hnuah pawh
 hian lal thenkhat chuan buaina an la sian zauh zauh reng
 a Hemi kum Khuangchiwi thla hian Tlawnglui dungah sipai
 tam tak an lo cuho tih an hriat chuan Sailanpua khuate
 chuan inremna thuthlung pawh hrechang lovin lo kah leh
 mai chu an rawt a Nimahsela, an lal, Sailanpua chuan,
 'Thutiam tawh chu bawhchhiet a tha ngai lo ve,' tun lo
 kah chu a reini lo va Nimahsela, an lalin kah a remthi
 loh pawh chu hrechang lovin Khuangchera leh a thiantre mi
 pisarih lai chu an tiantam lai a Tlawnglui an zawhtia a,
 Tlawnglui kam hmun pakhatat chuan sipaiho chuan bui
 an lo sam a an inkulh nghuk mai a Khuangchera te ho
 chuan an hmuh veleh engdang sawi lo chuan kah tumun an
 veh ta a An hin kap ta thuar thuar mai a Chutia siala
 a lo rik veleh chuan sipaiho chuan rang takin silu lo rikaa
 lam chu an han kap ve ta chiam mi a Sipaiho chuan an
 rin kah mai a ni rain, an zing Ngurbawnga chu vandua-
 thlak takin an kap fuh hizuh mai a, a aw-ki pawh chhawn
 hman lohvin a thi ta nghal a Sipaiho chuan an rawn luai
 nghal tith mai si awangin a ruang hlawn hman lo chuan
 an tiansan ta a.

Sipai tamzia leh selthuan an neih tamzia an hriat chuan
 mi tlemtein han kah hneh mai chi an ni lo tih an hriatin,

kap tawh lova hawsan mai thain an hria a. Nimahsela, Khuangchera chuan thiante ruang han hawsan ngawt mai chu ni thein a hre lo va. Ngurbawnga ruang chu hlawn ngei a tum ta tlat a (Puakphur leh tawnglettu atana sipai in an rawn hruai Hrangkhawih-ho kha Mizo hnam chi ve hawk an nih avangin Mizote khawstik dan leh zia engkim an hre si a; Mizote'na thiante ruang kulan mai an duh lohzia leh ruang hlawn ngei an tum an rin thu sipaiho chu an hrilh ni tur a ni) Ngurbawnga ruang chu a thiante'n hlawn an tum ngei ang tih an rin avangin a chah atan hmangin sipaiho chuan ngawi rengin an ching ta a. Khawthim tantirh chuan ruang hlawn an tum chuan Khuangchera te chu an thawk ta a Nimahsela, ruang awmna an thien hma chuan sipaiho chuan an lo kap ta chiam mai a „Mahse an vanneiha siamin tumah an kap fuh lo va Chutah lo hran an rel ta a Ngawi rengin awmna, an haw duh emaw min ti ang a, zan rei tak thieng chuan min chang reng peih tawp nang, lak theih dan a awm mai ang' an ti a Thimhlum lamah chuan an baidawng a, ngawi reng chuan an nghak ta a Khawvar dawn lam chuan Khuangchera chu silai pawh keng lovin, chempui nen Khuangchawi thla ral lam eng ring chuan thiwn dim takin Ngurbawnga ruang awmna lam chu a pan phei ta a. Sipaiho lan kha an lo chung peih name'h mai a Khuangchera'n ruang a han lauh thu a, prak a han tum chiah lai chuan silai a lo ri thui mai a, Khuangchera chu a kawngah an rawn kap fuh hlauh mai a, a chesawn thei ta lo va Khuangchera chuan sipai hlaim tuara thih chu a breh ngang ni tur a ni, a chem chuan inzaihlum tumin a hrawkah a inzai ta ngawt ngawt mai a. Mahse a chem a bil deuh nge, mahni inzai chu a har deuh ni ang a inzaihlum thei mai si lo va Sipaiho chuan engte nen an va enfiah a, chutih laite chuan amah a lo inzai rawk nawk mai a. Sipai pakhat chu a chem a pe a, zaizirin a hrawka zai turin a ti a. Sipai chuan a zaihlum ta a ni Heng hunlala puakphur tur leh tawnglettu tura an hruai Hrangkhawihho chuan tun thlengin

thawthuah an la sawi thin a ni Heng mite hi an hming sawi thei lo mah se, Khuangchera te an ni ngei ang thi a chhuidawn thei a ni

Tichuan, Khuangchera ruang leh Ngurbawnga ruang piwh chu a enih atan an hming zai leh ta a. An thianie chu an rang chu hlawn an han tum eltiang thin a, mah-e sipho chuan an thawn an hriat veleh an lo kap vak zel si a. 'A, thngahna a awm lo a ni e' Kan jahlaui tan hma hian i hawsan mai ang a," tun hreh tak chung leh thian lo fak chungin an hawsan ta a. Khua an thlen dawn chuan di telin ruang lem aa siam a, an zawi a, hma ong lo takin in in thlenpai ta a ni.

An lai, Sallianpuia chuan Khuangchera leh Ngurbawnga an rui thi a hriat chuan a uun piwh a ti em em mai a. An ruang lem chu ruang tak anga sawngbawlin puandun a tuan ve ve a. Sabin a thlaichheh a, thlan an laia an phum ta a ni. An ruang tak tak erawh chu Thawngdung Changsi th hlawnu leh vuita awm lovin an luangrai ta a ni

Hemi tum Thawngdung sipai lo chho ha an tamin an hrohrang a na hie a. Khaw hal pawh an uar hie a ni. Khaw han kang meuh hi chu a rapthlakin ei leh barah pawh hmasna namin lo a siam a. Chuvangin, Mizolal tam tak pawh an zimin, buama siam zel pawh a harsa a, an zal phuh em em a ni. Nuhahsela, lai zawng zawng chu an zal tim vek chuang lo va, inkah zuih zauh leh khaw inhalsak vel chu a awm chho deuh reng a ni. Hun a lokal zel a, Khuangchera te vai lo kih atangi kum sawm dawn lai hnuh zawng Mizoramah inkah leh khaw inhalsak chu a awm ta meuh lo. Zoram pawhin remua leh muanna kawng zawhin kal a siam tan ve ta a ni.

Tichuan, Sallianpuia khua leh tuite chu Tuahzawl atangin Reiekah an insuan a. Reieka an awm lai hian an lai, Sallianpuia pawhin a boralan ta a ni. A khua leh tui chu a

f te lalluaia leh Hrangvungi'n an insawn a Lalhuan a Reiek tlang an chang a. Hrangvunga khuate erawh chu Reiek atangin Mualthuamah an insawn ta a. Hrangvunga hi leh niah nise, kum tlinglo naupang mai leh corel thain a la nih loh avangin. Bawhsapin Mualthuamho chu Lal dang pek a tum a. Nimahsela, a khua leh tute chuan an duh love Hrangvunga, naupang te chu Bawhsap hmaah huan, "Hoi lai kan nei a, lai dang kan duh lo" an ti a. Tichuan, Bawhsap chuan Hrangvunga nupui nei, kum tling loh corel thei a nih hmaa Hrangvunga khua leh tute corel tuma Dokhuma (Hrangvunga patea) chu a dah ta a ni. Hrangvunga pawh hi Taitesena ang bawkin a nuin pasat dang a nehsa a. A nau Lalhangpui nen Dokhuma thlozar hmlaan Chembuangi nuin a enkawl a ni.

Tichuan, nikhua a lo rei a, Mualthuam atangin Ar e ah an insawn a. Arte atangin Chhippurah an insawn leh a. Chhippui atangin kum 1898 ah khawthlang Serhmuna an chhuk thlak hi chuan Taitesena te, Hrangvunga te pavn tlangval an ni ve tawh nain, Hrangvunga hian nupui a la neih loh avangin ro a la rel lo. Dokhuma vekin ro a rel a ni. Serhmun khua hi in 32/ laian ni a, silai pawh 35 laian nei a, mihring pawh 1600 chuang zet an awm a ni. Serhmuna an awm thlak hi chuan Z- an pawh a thlamuan-thlakin, Chanchin Tha (Pathian Thu) pawhin Zoram a fang tan tawh a, hmun thenkhatah chuan nghet takin zung a kaih tawhin, vai lam thilte pawh an lei thei nual tawh a ni. Thir lamte pawh vai hmanraw siam an hmang thei tawh a, tin, Kawiram lam atangte pawhin an lalut thei tawh a ni.

BUNG 2

TAITESENA NAUPAN LAI LEH A PA THLAVANG A HAUH DAN

Taitesena hi kum 1882 Pawtlak Thla thla vanglat Khawrhnim khuua piang a ni a. A naupan tet lain a pain a thibsan a, a num pasal dang a hehsan a, a pute hnenah a awm leh kan tih tawh kha Pahanga te farnu, Dungsang pawhin Chhippuia an awm lain pasal a nei a, nimahsela, a vanduai asiamin fapa pakhat lek a nei hman a, a pasal chuan a boralsan leh ta mai a. A fapa, Lallinga nen chuan a pa in lamalt chuan an awm ve leh ta a. Taitesena te unau te nen hian an inirawn ta nawk nawk mai a ni Pahanga te nupa hi an thain an sel em kher a, Taitesena te unau pawh hian man hringtute an ni lo tih an hre lo hial ang tih khawpin an chungah an tha a ni Ram buai leh hun hira kara awm nimahse theitawp an chhuah a, Taitesena te unau hian mi ei ang leh sili leh fenah rual an awm hiaun eizawna kawngah te pawh theitawpin an tang a. Pahanga te nupa hi an vanduai a chhia a, an fa hmasate pathum lai mai nausenin an hlohva. A palina chu Chhippuia an awm lain a lo piang a, chu zawng an dam ta a ni Taitesena pu, Lallima chuan, "Kein a hming ka sa ang e, kan raldo apiang kan hnehin kan that thin a, chuvangin Dointhata ni rawh se," tun a hming a sa a. Dointhata pian hnuah hi chuan an pu pawhin a dam reipui ta lo va, Chhippuia an awm lain a boralsan ve ta a ni.

Taitesena hi a naupan lai utang rengin naupang danglam tak a ni a. A harhvanin a tho zing thei em em a, zing a thawh velen hian khawlaiah a thanchhuak vat a. Khawlaia sial awm zawng zawng hi a chhiatin a enkim vek zel a. An sial ni lo, midang sial zawng zawng pawh a nriat kimsak vek a ni. Chuvangin, mahni sial hrechang lo te'n sial an inchuh chang pawhin Taitesena'n 'Chumi khamite

sial a ni e,' a tih tawh chuan Lal leh upate pawhin hnial enah an en ngai lo. Tin, an sial phe chu zingtin chi a po ziah a, chi hi a tih ek em em mai a. A pa phe chuan, "Taite, chi a vangin a harsa si a, chi i tih ek em mai," tin a hau thin (A ni taka, heng hun lai hi chuan chi hi an teng thin a, chiten hi a awlai lo hle a. Chi luah zangak tein an thawk a, chi tui kha belin an chhuang a, a tui zang zang a kang a chi-ah a lo chang a ni a, Tin, chi lui hi luang hiau hiau a ni ngai mang lo va, tlem te te a lo putchhuak te a ni a, nghahkhawh nan pawh hun reise a ngai a ni. Chu mai bakah pawh a chhuankhang nan thng tam tak a ngai a. Chutianga harsa a uih avang chuan a tengtu tan chuan tukina sial han liah (pek) ziah mai chu a uawm duh hle reng ang) Nimahsela a nu hian a lo tan tlai a, "Chi te chu pa in dam to chuan in teng zel ang a ni mai alawm" a lo ti thin a. Tin, an sial pawhin Taite sena chu a uel em em a ni

Tin, Taite-sena chuan sial insi te, vawk insual te, an insual te hi hmuhawm a ti em em a. Sial insi te, vawk insual te an awm chuan a chaw ei lai pawh a tho va, chaw ei thuih thakin a en deh thin a ni. Zan a mut tawh hnua pawh sial insi thawm a hriat chuan a tho duh zel a. Tui a en loh pawhin meichher chhi talin a en thin a ni. An insual takngial pawh hmuhawm a ti em em a, an arie phe chu chak lo zawk dawna a hriat chuan a chhan duh hial thin

Heng hun lai naurang hote hnathawh ber chu. Zawlbuka ruah tur thinnaw fawm te, zawlbuk tur tur chaw te, thangkam leh sava veh te, inkhualtelem te, thei lawhte leh chhunate fehnai kal te a ni deuh ber a. Sikul te an neih loh avangin engemaw kawngah chuan naupangte chu an zalen angreng hle a ni. Taite-sena pawh naupang danete ang hawkin heng a chung kan han sawi tak ang te hi a hna chu a ni ve mai a. Thangkamte hi a hriat hle a, a awk thei lem lova, sava erawh chu a perh thia thei hle thung a

n A chang chuan Taitesena chu a pate fehnaah a kal ve
 pin a ina a awn ni hi chuan Zivabak thingnawi tur hi
 a fawn lawk teuh thin a, inhnuaah a dahkhawl a, naupang
 dang thingnawi keuh tur nei lote chu a pe bawk thin Tin,
 aa upate tai hi a hnai ngu lova, min an tih pawhin
 châk zawk ang main a tuan a tha a ni Taitesena hian a
 nute pawh hi a hui ngu lova, chuhang n an nguna em em
 a ni Dotinthata (Dova) pheh hi chuan a kalna apiangan
 zu a tum thin a Chuvang chuan a thinteho nena an thil
 tih tun tin tak pawh a tih loh phah thin a ni Vawikhat
 chu a ramvah naah a nute, Dova leh Lallinga chu a huan
 a pangkat tih deah mu hi an hmu a Taitesena chu a
 han lawa a, i han lo ta a. A chhuk lam chuan a chesut
 path u, a ti ta a, a buiek ruh a bawhphli ta hlahh ma
 a Dova leh Lallinga leh chuan thinguhna a hre si lova
 buiek ruh pelh eu-al chung chuan an hawpu ta a In an
 tuen chuan an pa chuan rang takin a lo siam dik sak a
 a siamdik chuhangte chuan an lah chu a tuir lo ang main
 a awn a a pa chuan mik a ti hlo mu a A ban chu
 tuemsakin a dun lo ching a awntur ta a Chutia na a nei
 a ni tih a nu (amih h metui) chuan a lo hriat chuan, a ei
 atan tin artui a rawa pe a Mahse, Taitesena chuan a lo ei
 duh awzawag lo mai a A pa chuan, "Taita, i helin hip la
 i thisente i tchak ang a, i can na pawhin a dam hina phah
 dawn ni," a ti a Nimthela, Taitesena chuan, ei a hnekin
 "Path vek rawh u, eizahng a lak pawh in lo lak chu le"
 Pek kir leh tiwp tur hawn, tumahin ei hiah suh u Dova
 i pawh khan an lo ei mai ang e, ki awi hauh lo a mia,
 path vek rawh u," a ti a Mihle, a nute chuan path lovin
 a rukin a nuteho tan chuan an lo chhumsak a Chutia a
 hriat an hlahh nak alai chuan Dova pui kha naupang a
 ngang a ni a, a u hriat chuan, "Ki u Taita, i artui ei
 duh loh kha ka nuteh in chhumsak a, kan ei asin" a lo
 ti roh mu a Taitesena chuan an ei a ni tih a hriat chuan
 pawh a ti em em mu a A nute pawh chuan chuti taka

paw! a ti a ni tih an hriat chuan a dangte pawh chu kawli
chi nijn an hre lova, midang an pe ta ringawt mai a ni

Hunte lo kal zeh'n nikhua a lo rei a, Taitesena te pawh
t'angval lo nin, a farnu Kawlnuan pawhin nulat a rawi
hre'tan ve ta a. An ni, Dungsang chuan Kawlnuan puan-
tah zirtir ni pahfawmin Taitesena puan atan Ngoteknerh an
tahsak a. Hlai fê an tah hnu chuan an tingduang nei
chuan a dair ta lo va. A ni chuan, "Kawli, i nuin ting-
duang a nei ang, zuk dil rawh," a ti a. Kawli chuan a ni
tingduang chu a zuk dil a, a lo pe a, a nu tingduang chi
an hmang tel ve ta a. Taitesena chuan a nu tingduang an
hman chu khaw! atangin emaw a lo hre hiaun mai a. A
farnu Kawli'n a tah dap dap lai chuan Taitesena chuan,
"Kawli, i nu tingduang in hmang tih ka hria a ni, engahge
khu nu thil khu in lak reng reng," tih leh zaichah a tual
ta mai a. Puanbu zawng zawng chu a pawtdawk vek a, la
chu a tum'el tawp tawp a, meiah rawh a tum a. Mahse,
a ni Sangi chuan a rim a chhia ang tin rawh chu a phal
lo va, nimah-ela, an hmu leh ta chuang lem lo. Taitesena
hi zaidam hle mahse a nu a dona kawng, a pa thlavang a
muhnaah chuan a thin a chhiam, mawi leh mawi lo pawh
a sawi thei lo a ni.

Vawikhat chu a nuin Kawli chu dawnfawh phur tum a
sawm a. Hemi kum hian Taitesena te chuan dawnfawh an
thar ve hauh lo mai a. A nute chuan Kawli hnenah chuan,
"I peih chuan va phur ta che, i nauteho lahin an dah en
em si a, mi a sawm phal mah chuan a lawmawm khawp
alawm," an lo ti mai a. Kawli chuan a u hriat hlau tak
chung si chuan a nu (amah hringtute) lo ami chu a va phur
ta jehh mai a. Chhuat thlanglamah chuan an bun ruth m.
a. Taitesena leng chu a lo haw a, ei tum chuan an satphel
phawk phawk a. A ei dawn tep chuan dawnfawh an thar
ve loh leh a nuten an ngahzia chu a hrechhuak thut a, a
ngaih a tha ta hauh lo mai a. Kawli hnenah chuan. 'Hei

Kawli, khawli ami ngo?" a han ti leh te te a. Kawli chuan a sawi ngim si lo va, an lah chuan a zawt sek sek ta mai a. A ni Singi chuan a lo chhang a, "A, Taite, dawnfawn kan thar ve si lo va, i nuin phur turin mi a rawn sawm a, Kawli'n a va phur anih kha," a ti a. Chu veleh hlauh ang tak tak chuan, "Khu nu thil ka ei lo vang," tih leh paih a rual ta a. A pam dang zawng zawng pawa chu inchar tukverhah chuan a paih ta pawp pawp mai a. A nau, Lallinga khan a lo ui em em mai a, a rakin Dova kha a sawm a. Inhnuai lamah an tlanthla a, an lo zuk ei a. Chutia an ei lai chu a zuk hmu hlauh mai a. "Kha engahnge in ei, ei reng reng suh u, lo chho vat rawh u," a zuk ti a. An hlau si a, an ei ngim ta lo va. An lo chhoh pah chuan Dova chuan dawnfawh bung chu a rawn lek chho vu vu a. Chu pawh chu "Paih rawh, khu nu thil khuan kan inchhung hi lo thleng fo lo rawh ve," a ti a. A pa chuan, "I paih taw' hnute chu ei ang hmiang, vawc pawhin an eiral mai mai tho dawn alawm," a lo ti a. Nimahsela, Taitesena chuan an ei chu a awi ta chuang lo a ni. (Dova chuan chumi tuma a u Taitesena dawnfawh paih chu a ui ngang a niang, putar pui anih tawh houah pawh dawnfawh a ei dawn apianga hrechhuikin, 'Khami tuma ka u, Taitea dawnfawh pah kha cau ka ui ngawt mai' a la ti reng a ni.

Vawikhat chu a thianpa, Hranga nen an awm hahdam nin thiah Thangrikhumi rim turin an kal a. An kalna tur kawngah chuan Taitesena chuan a nu vawchaw pe lai a zuk hmi a, engdang sawi lo chuan a kir leh ta daih mai a. Hranga lah chuan a ngaihna a bre lo khawp mai a. "Eng-tizia ngo ni kan kir leh tak thut mai?" ti a zawh chuan, engdang chhang lo chuan, "E, khulaisa nu vawc chaw pe kha i hma ve lo'm ni?" ti ngawin a chuang a. Thudang engmah pawh sawi zui lo mahse Hranga chuan a brethiam mai a. A nu vawc chaw pe kalpelh a hrech vang a lo ni reng mai a. Taitesenana a nu a do dan hi mak tak a ni.

Mi inah leang dawn a sunihmau thlang pawhin kal tawh mahao, a nu a lo awm a, a jawngri a hrist chuan a kir leh tawp duh a ni. Feh kawngah pawh a nu jawngri a hrist chuan hnunglam anih leh chak takin a kal phah a, hnunglam anih leh umphak duh lovin zaw; tein a kalphah thap a ni. Tin, a nu chang hi a do a ni lo va, a nute thil reng; reng chu ui, ar ohenin a do vek a ni.

Zan khat chu Taitesena pa chuan an nu hnenah, "Taita thil tih dan em em hi chu a tha ka va han ti lo em ve aw! A nu hi chu lo do ta pawh ni se, a awm visuin ka hria a. Chuti pawh ni lo, an thil neih zawng zawngte dova a nute thil anih avanga naupangte thil duh ngawih ngawih pawh kan ina lakluh a han phal lo tawp mai hi chu, a ti kutuk deuh chuan ka hria a ni," a ti chuar chuar a. An nu lah chuan, "E, mak ti mah ta che, kei chu Taita hian a titha thak thak ka ti ngawt asin. Mipa fa chu hetiang thak hi nih tur a ni. Taita rilru tur ka inchan hian, kei pawh mipa chu ni ila, an a mah hian ka nasain ka ring asin! Thenkhattea fate naupan set te leja an han uirena a, midang an han neihsan ringawt ma, hi chu hapeichhia ka ni na vang vangin ka ngathiam lo, ka haw dah asin. Thenkhatin 'Ka do ve' an ti a, do tluam leh ngam si to va an han hruathut leh te hi ka thin hi a lo ter at thin a ni. Taita ang ngat hi chuan mipa fate hi chuan uirena hi chu do, thei sefa chuan, Mizo zingah uirena te pawh hi a tlem deuh awm asin mawle. A dik takin kan jawng ta hutha suh se, keini nupa hian het tak hian an upau huthah hian kan kan lain, mite sith leh fen ang, a nu haw dah awt lovin kan hiam hram hram zawk a. Mite pawh ni lo lakluh a, 'An hrinte pawh m se, het tak hi chuan a lem chuang lo vang' ti hiat khawpin kan hian a. Chuti ni lo se, an han huthah ungu turzia mai ni. Mite angka ki han ngathahpui chang chuan ka thin hi a ni, a nu haw dah pawh hi ka haw hluah hluah thin a ni. Tin, a reng thuch kan a Khathunga pawhin hetiang a

thlavang hauhtu fapa a nei hi chu mitthi khua atang pawhin rawn thlir sela, a lawm hlein ka ring asin. An phe chu an, "Taite, kha aia nasa khan do la, do thuan chhuak thak rawh' a rawn tiin ka ring asin," tiin a lo chhang a. An pa pawh chuan a hao ngaihtuah a. "E, chutiang zawng chuan ka lo ngaihtuah ngai hauh lo va, chutia i han sawi takah chuan thil ni awm takte pawh a lo nih reng chu mawle!" a ti a.

BUNG 3

TAITESENA'N CHAWIMAWINA A DAWNG

Serhmunah hian Zawlbuk an sa a. An lai, Dokhuma kawt thlang mualdung lai takah mualdung hawi chho zawnga sak a ni. Nitin mai hian a pachhuakin an hnattlang luh luh reng mai a. A chung an chih ni chuan thlipul leh ruahpui a lo thawk a lo thawk ta a, a chung atana di tel hlansate chu a rawn vawrh thla ta chum chum mai a. Ruah lah a tam nghal nasa mai si a, hnattlangho 'inchunga lawn te pawh chu an chhuk a, an tlanchhe vek a. Taitesena erawh chu a chhuk ve duh miah lo va, a chih ngaiin a chih mial mial mu a. Upa hoten chhuk ve tura an tih pawhin hre lo ang manin a thawk chhunzawm zel a. Thil leh ruah ban hnu chuan midang pawhin an chhunzawm leh ta a, Ni tam tak an hnattlan hnu chuan tha takin an sa zo thei ta a ni. Tichuan, an Zawlbuk sak zawh thar chu an lai chuan gilin a lawn a, an hlittlang hle a ni. An Zawlbukah chuan tlangval zawng zing chu an riak khawm ta a.

Zawlbuka tlangvalho riah khawm hi thatna tak a nei a. Zang engemaw rikrum thil lo awmah te, satla leh zualko kai ngarah te a huhova chet vat theihnte a nib bakah, Mizo mize tha 'Tlawnggahna' inzir chhuah nan te, inbuan leh inohai chak zir nante a pangkai em em a ni. Tin, tlangval leh naupang sual deuh sawizal nante pawh an hmang

baw k thin. Zawlbuka eng an hman ber chu mei eng a ni a. Zawlbuk chhuatlah meipui an chhem a, chumi eng ring chuan an thiluh tul aprang an ti thin. Hctiang meipui hi zin mut reh hma chuan a eng tawka tuah reng anih avang-in thing pawh a hek hle a. Chuvangin, chhun lamah tiangval hovin thing an pu a, thenkhat chuan feh haw pahle leh ram kal haw pahlein an pu a. Tiangval thenkhat chuan, "Zanlama naupang takah," tun kawtchhuah hi tak takah an dah a, chu chu zanthim hnuaiah naupangte an laktir thin. Heng tiangvalho thing put hi tum lian put put leh hnawng tak tak te a nih thin avangin a alh kal lawk thei thin lo va, a ti ahkaitu turin chhunah naupang zawng zawngin thingtang ro (thingnawi) an sawm thia. Chung an thingnawi sawm chu thimhlimah Zawlbukah an dah theuh a, dah lo leh awl ru an an awm chuan an inzawtchhuak vek a, an hremen a tuk leh lamah a leta tam dah turin an tuk thin. (Chutianga thingnawi sawm nawntir chu 'vawi' an ti a, a thathnem lam chu zawng awm tiata tel a ni tur a ni)

Zantin thimhlimah mipa naupang zawng zawng thingnawi dahin Zawlbukah an kal ziah a, tin, zawlbuk tur tur an tum baw k a ni. Chung naupangte chu tiangval sual deuhte chuan an fuhpawh a, an insualtir fo thin. Tin, Zawlbuk thing tuah a alh that theih mang loh chuan tiangval sual deuh chuan zan pawh nise, thingro tha ramhnua ami zawng turin naupangte chu an tir thin. Tin, naupangho hi tiangval thenkhat chuan an tiduhdah hle thin a, an thil tih peih loh engkim ti turin zanthim khawchhe, hnuaiah pawh an tirin, naupang hiauh tur pawh an ngaihtuah ngai lo. Tin, zawlbuk mei tuah turte in an tir a, an tuah alh deuh loh "In tuah alh lutuk, a sa," an ti a, an tuah alh loh deuh leh "In tuah alh lo, a thim," an ti baw k a. Chutianga chuan naupang an vin an vin thin. Hctianga naupang sual pawh ni tem si lo tiangval thenkhatin an vin a, an tiduhdah em em mai thin hi Tantesena chuan paw k tun a vei eu

em a "A dam chung ngoia ama nun leh taksa hlana tih-
reh vek a tum a ni Chuvangin, Taitesena hriata eng ti tur
pawha tlangvalin naupang an tih chuan Taitesena chuan,
"Keima'n ka ti ang e, ka kal ang e," tin naupangho a chei
khalh ta zat zat mai a. Taitesena hriata naupang tih chu
Taitesena tih ang hlah a ni ta zel mai a. Chuvangin, eng-
emaw chin atang pheh chuan Taitesena hriatah chuan
tlangvalin naupang an tir ngam ta lo a ni.

Tin, tlangvalto'n naupang an tihna tam ber chu vaibela
zuk tur vaihlo thamtir a ni a. Chung pawh chu Taitesena
chuan a kal khalh loh vek leh, "Hei ka paikpe che u asin,"
tin a theh thei ta zel mai si a. Tlangvalho pawhin Taitesena
vaihlo rinpui leh a paikpe nih fo mai chu an duh ta lo va
Chuvangin, thimblim lenchhuah dawna vaihlo pai theihngihth
lova intodelh ziah an tum phah ta baw a ni. Taitesena
hian zawlbuka a awm ve tawh chuan tlangval ho'in naupang
an tih hlaun zawlbuk mei tuah hi a chuh tlat a. Thng-
niwi chu tiem tiemin eng inzawm patin a tuah thin. Taitea
ve baw (Vankunga pa) chuan a sawi thin a, "Zawlbuk mei
tuahlah te hian kan han yang ve thin a. mahse Taitesena
ang hi chuan eng inzawm pat chuan kan tuah ve thei meuh
lo a ni," a ti thin

Tin, tlangval thenkhat chuan naupangho tuichawi khaw-
sa zawlbuk tui, zing hmaiphih nan mai pawh ni lovin, in-
bual nan hialte hman an ohing thin a Chutanga tlangval
thenkhatin zawlbuk tui ren lo baksaka an hmang thin chu
Taitesena chuan tha a ti lovin, tihreh vek a duh a Zing a
thawh veleh zawlbuk tuum ruak apiang tuikhur lamah a
tlanlampui a, zing karah pawh vawihnih vawr thum a chaw
mai thin a. Chuvangin, tlangvalho pawhin tui ren lo taku
hman chu nuam an ti rei ta lo va, engemaw chin atang
pheh chuan zawlbuk tui chaw pawh an chin phah ve ta hial
a ni. Taitesena hian a zalam hun tam tak chu zawlbukah
hian a hmang thin a. Tin, zarah pawh zawlbuk lai lamah

pawh a mu ngai lo va engemaw rikrum thil leh tul thut thilab pawh che hmaga ber tura inraltingin kawngka lam hmah bawhbel bulab puas vang rengin a mu thin. Tin, mite tanpu a peihin, mite tan a inhmang nasa em em a Khawh lovah pawh tar chau deuhle leh tanpu ngai nia a hriatic chu tanpu a hlah ngai lo Heng thlanlah zuako kai, damlo menpu, khawhar riahpuite leh khawtlang tlawmgaih tulaa chiah chuan a bang ngai lo a ni

Tin, heng hun chen hian Mizote zingah tlawmgaih huan sena inelna hi a nasa em em a Naupan lai atangin huaisen te pawh an zir a, zan thima mel thingthu dah hta ber ngan nihah te an inel a Inelna a nasat om avangin tlangval reng reng tlawmgai lo pawh a awin theh loh a ni Thatchhe deuh leh peih lo deuh tan pawh thianta zah vang tala tlawmgaih luh ve a ngai a Tin, nupui pasal inzawn thu ah an fimkhur hle bawh a, thatchhia leh hrisel lote an inthibrik tlat avangin, thatchhe deuh leh natna ruk neite pawh in an inzepru tlat a, taima leh hrisel anga lan an tum tlat thin a ni, Kan sawi tik angin tlawmgaihah te inelna a nasat em avang hian thianta aia huaisen leh tlawmgai fi lawi nih chu thil awlai lo deuh mai a ni a Tin, lai leh upate lahin an ngasangin, an hlutsak em em bawh a ni

Chutianga Serhmun khuaa thianta aia huaisen leh t'awn ngai thel ber nia an hriat chu, val-upain a rukin an chhu chhiah a, engemaw ni pawimawh bikah chawimawina Zu no an hlan thin a ni. Hetianga chawimawina dawngtu Taitesena hian thianta aia zu no han dawm hmasak leh no han bik han dawm kha a hreh a, a biru bo thin a ni Nimah-sela an zawng chhuak lui tal a, an'n a an hmasak phawh loh chuan midangin an lo inkhalh mai duh bawh si lova, an inzawng buai a, an inkai lul a, a tlawmgaih avangin a thianta brawk pawh a hreng rei hle thin a ni. Chutiang chawimawina zu no chu Serhmun in 300 khuaah Taitesena chauh hian a dawng a ni. Hetiang chawimawina hi ho tak

angin lang mahse, a nun laia chawimawina ropura an ngaih
a nih avangin a aia ropur leh hlawh dang an phui chuang
lo Heng chawimawina zu no hi thiante'n an dawnin, dawng
ve lo te pawh an tha a na mai lova, E, tih leh hun chu
keun kan dawng ve tawh teh ang' tun dawn ve tum ranin
tlawmgaih chhuahin an uar sauh sauh thin a ni Chuvangin,
an khawtlang nunte a hlamin a zangkhai em em a Heng an
nundante kan thir chuan Kristian tha tak takte nihdan tur
hi an nunin an lo zo daih tawh a ni tih hial tlak a ni.

Zawlbuk inthununna lah a tha em em a Rukruk leh
thil bo a tlom a Eng anga hausa pawhin an awm loh dawn
in thingfak leh sukin kawngka an kalh mai mai a. Chu chu
an inzahsak em em a, mi awm lo inih luh pawh an lut mai
mai ngai lo a ni.

BUNG 4

SAKHUANA LEH SERH LEH SANG

Zoram hmun thenkhatah Chanchin Tha (Pathian Thu)
in hmun chang tan mahse, Serhimun khua hi a lamun kil-
kniwi deuh anih avangin Chanchin Tha 'hon a hi thlong ve
lo va Chuvangin, thim thuneihna hmuata awmin, Heng
Chapchar Kut te, Mim Kut te Pawl Kut te, Kawngou siam
te, Fanodawi te leh Sahrang awmini te hi an la uoi em em
a ni

Herg kan han sawi bakah pawh han serh leh sang.
puithuna atthlak tam tak a ni noi a Chang an puithuna leh
serh leh sangte chu tun thlong pawh la dik tam tak a awm
a ni Rambuai huathawh ni kher lo mah se, boruak thalo
avang te leh sik leh sa avang tea 'puithuna atthlak' na pal-
rut mai loh chi tam tak a awm a ni Tin, heng puithuna
leh serh leh sang kan han sawiahte hian Taitesena te chlung-

kua pawh an bang bik hanh lo va Taitesena pa hi pa-pun-
thu tak a ni a, a tu leh fate dam loh nikhuah pawh ran
leh arvate hmanga inthawi ve fo mi a ni

Tin, hlothlwh lui hi chuan thlawhhma pawh hla deuh
mih se, ram an riak ngai lo va Upari, "Ram a la thiag
lo ve," an tih avangin lang hlin hia an thawk a Khuang-
chawi thla atang hi chuan, "Ram a thiag ta, tnoah chuan
thlasik pawh pang leiah arpui tiatin a lo fu ta," an ti a,
chuta tang chuan riakin hna an thawk tawh thin a ni.
Pathuani (Chawihni) te an neih ve loh avangin, ni zawng
zawng hi an tan chuan a inang pat vek a A hmaa kan
sawi, ni pawimawh bika an neihthe kha a nih loh pheh chuan
an thawk ngawr ngawr mai a awm ni nei lova feh tam peh
nihte hi an tawng uanna a ni Seihmuu kha hi an lat
Dokhuma hian buh leh bala intodelh a tam em avangin a
khuaa mite thlai ni si hnathawk lova awm mai mai a hin a
vaih chuan, tti deuh hlekah pawh-feh turin a tiriam lui zel
thin a ni. Chuvangin thlai hnathawk thei chu chuhua
ah chuan khawehhngah hmuh tur an awm ngai lo, hna-
thawkin an hambi duk zel thin a ni Tin, hnathawh hui
chhung hi chuan nula leh tlangval hote chu an inawm a
hlim takin hna an thawk thin a Taitesena pawhin lawmu
pahnih a nei ve a, chungte chu Thangrikhumi leh Chawng-
hnuani te an ni

Nikhat chu Taitesena te chuan an loa an feh min a nui
Dotinthata kha an hruai ve a Chawfak tura an ban chuan
a pa chuan, "Dova, nang tui va chaw rawh, hlo i thlo ve
si lo va, i hahdai ber ang a," a ti a Nimahsela, Dova
chuan, "Ka hlau," i ti ta tlat mai a. A pa thnrim chuan
"Tlan vat rawh. I pa hian hlauhawn awmaah leh i thihna
turah chuan ka tir lovang che tih hre rawh Rang takin
tlan vat la a ni mu," a ti a Dova chu a u Taitesena chuan a
lo lainat deuh a ni ang chu, "Kal rawh, ka hruai ang che"
a ti a, an kal dun ta a Tui chaw kawngah chuan Taitesena

chuan, "Fagahng heng heng thlawh'hi kara'ni tur chawite chu
a hlawh le" Heng thlawh'hi kara'nte chuan eng'ah hlawh
tur a awm ngai lo, dawizep te hi mahni mahemni mai mai
a ni ngai' Hlawhawm awm hlei lo hlawhte hi mahni
rilu thihrehawmni mai mai a ni Hlawhawm tur chite chu
hlawh baw'k tur a ni a Thil eng'pawh hi thihna tur hlat
pawh lo thleng se, thlamuang taka teat tum hi rilu a b, b-
dam ber a ni Iia ngahthuah tchi, i hmin te, ka hman te
hi ka pute lo huan en chawia sak a ni a tum chuan chuan
thil ho mai mai hlaw tawh reng reng suh Hwasen te hi z r
tur a ni ngai Dawizep te hi thil zinthlak a ni th h'eng
ang che" tur i zih a (Gwah hwa pawhm puti pwa
nith hui thlengin khinn tuma ka u fawca min hua Hui
chuan ka nun a kachuan thau h'le a ni a ni thim)

Tin, Taitisena te chawia ni beth kh'le th'ah an hman'gal
hle a Mite Huan'vok lo m'hi se Mite khaw'kak pang
pang'gal hi chuan hawh phak a An mahonza a lo chhe
lo bayk a an hnenah hian chhupkaw bu'ruk ter lo nula
Darleng'he hi a hlat pawh a chhe lo hle a ni A thil k
nuah pawh khaw'tlang duhsakni a dawng a Serhmuth huan-
tam kaw'tchhuhlah phomin kaw'tlungin lung en dawng a
Chu chu tuthlenga la awmin Darleng'he hup'ke h' th' a
la ni reng a ni An hnenah hian ter chhuan chhuan ch
mangangte zuat' ter se, an neth zawng di chuan k' huan
tumah an haw'tir ngai!

BUN 5

AN HOTUPA ZINGKELA

Serhmuth hian p'sakka huan'vok tak tak an aw a
Zing'kela phoi hi ch' huan'vok sawi ter a ni Ii chuan
khuaa piang a ni a ni nupan lai zing pawhm huan'vok
huaisen leh maka sawi hui a theng a A lo puti n' nath
pawh p'attha huan'vok leh sa kap'che ter a lo n' ter a ni

Dapkhán khuaa a awm laín tum khat chu a hovin an ram chhuak a. Sazuk an chhui a, an sa chhui chu sakei hian a lo chhui vein a lo tlak khalth chhen mai a. Zingkela thinrin choan, "Min tlak khalth fo suh, pachang thip i irim ang e," tinn vawihmh lai a au va. Nimahselá sakei chuan Zingkela thu chu a awi lo tawp mai a, a la chhui lui zel a. Chutah zawng Zingkela thinin a tuar ta lova, "E he he, vawí hnhí lai ka sawi a ní lo'm ní," tih leh kah a han rual thuai mai a. Sakei chu a thu ta mai a. Zingkela chuan, "Kha maw, ka tih reng kha, ka thu awih ní la, a tha mai tur. I sa kan ei duh pawh a ní lova, i luhlul man i himu a nih kha," a ti a. Silar a rik tak avang khan sazuk chu chhui zel chiah a ngai ta lova, a khang mau chang chu a zum sawk sawk a, sakei hiam chu mau fei chutin a bei ta mai a. Sakei chu a tawhsawn a, a khang lawka khuarkhurum zzu pau maiah chuan a tlaiam ta a. Zingkela chuan a kotlang atang chuan maufei chuan a bei ta a. Sakei lah chhuak thei tawh hek lo, a thinrinawl nen a inhrosa a, a si hum hum mai a. Zingkela chu a thianten kalsan tura an auh leh, anin nuan a tihzawng tak mai lo nun, amahin a tawng ta a. A thian to lah chuan khuarkhuranah a tla tih pawh hie lek lovin an awm hlatsan si á. Nakinah chuan á chetsual path a, a tlalut ve ta mai a. Sakei kha a lo chau tawh hlauh mai a seh chu a lo tum'nan, Zingkela chuan a tnehtawp'n a in veng a, inchtir lovin a chhuahsan leh thei ta hlauhva. A ham erawh chu a ham nasa a ní. "A chhuah leh leu chuan a taphim ta a. A lu chu an hawn a. A hnua chuan, a thianté hnenah chuan, "Thianté chhan ngais an awm chuan an chhan a ní ngai, dawí leh sa him lutuk tumte hi thil tha a ní ngai love. Mahni ngei pawh chhan ngais awm hunte a la awm ve mai thei asin," a ti a.

Zingkela hi pasaltha huaisen, sa kap thei em em leh ram chhuah hrat tak, sa hlauhawm leh chetsualna pawh tawh fo van, vanduai tana thib theihna mai tur pawh tawh fova

pumpel thán a ní a. Chu chu a tawngkam atangin a hnat theih a ní. Dampa tlanga an ramchhuah tum pawh, 'Dapkhán khuaah ka thihna tur ka hmu zo lo' tun Dampa khamah a lumlú vak má a, Thangtung bulín a lo dalding hlauh a, a lumhlum lo chauh a ní.

Nikhat chu an khaw Zawlbuk tlung sang deuh mai chu "Zingkela'n a zawh liam ngam ang tih leh a ngam 'lo tawng ang' tun an thimá chám mai a. A fiah nan Zingkela chu an hrih ta a. Zingkela chuan, "Tla tla a na tham hle awn ale" a ti a. A zawh liam ngam tling lo hote khan, "Kha raw, a ngam lovang kan tih reng kha!" an ti a. Zingkela chu a tlawnngai ta riau má a, "Anih kha aw," tih leh lawh chu a rual ta mai a. A ngam ngei tlingho khan an hlubpu a, an dawm a, mahse, a lawnlú ta a. A tlung a thlen chhoi chuan a hrih zawh ta zat zit mai a. A zawh tâwpah nen khat a han pín leh a, a tla ta a. A vanneih asiámin a tlahlú lo hlauhva, lei pawh hi vanduai tan chuan tlakhluina tling zân chu a ní. Tlahlú lo mah se, rei tak chu a silawn phah a ní.

'Dapkhán khuaah ka thihna tur ka hmu zo lo,' tun Serimunaah a pua thla ta a. Serimunaah pawh hrih, amah a huasenra sa a kap thei baw a, ramchhuah nikhuaah pawh tuk leh ena en a nín hotu nía pawh a hlauh a. Leish-bu thenkhita Taitesena chinchin zahuaa 'An hotupa' an tih mai pín pawh hi anah Zingkela ní a ní. Amah hi pavalat tak fá pathum nei a ní a. Heng hun lai hian an inchei dante a danglam leh an inthlahdan deuh vang pawh a ní ta ve ang. pa upa deuh tuk angin a lang a ní. Heng hun hia an inchei dan leh thuam dan i han sawi leh lawk leh ang.

Mipa pawhín sam an zuahín an zial vek a, an samzial tlingheh nan thimkual emaw dartawnsúk emaw an hmang a, beng an verh vek a thifang an beh a, Mizo (ualtah) puan an veng a, tlangval chuan 'ngotekherh' an veng deuh ber a

ni. Tin, kawr piwh tualtah an ha a. A thui dan chu puan kha a fual tawh turin an thiep tawp a, a nâkah kutin an thui ehho va, a hân tur pawh zaikual chuang lovia, a bân atana an hman tur kha an vuah tawp mai a ni. A ngâwng erawh chu an zaikual ve a, a hma an tihel a, nghapui ruh zaibial chawp chu kawrkilh atan an hman thîn. An sūk f nan enuan chingal emaw, hing-i emaw an hman a. Tin, pachang chuan inchhungah leh khawlah chuan kawr an hman ngamchuh lo: ruakin puan an veng tawp mai a ni. Hmu-hmul leh khabe hmul an met ngai mang lo.

Tin, hmeichhia chuan tualtah puanfen phel chi an feng a, chutah chuan kawrpui-zikzial te lenbuang-thuan te a. thlang par a; kawr erawh chu kawrchel an ha deuh ber Mabse, hel hi mitinin an nei zo lem lo. Hmeichhia hian puanfen phel hlii an feng a, tualtah puan khawng tak a ni bawh si a; hmeichheho a ruah an han kal chu changel hman thli thaw ri ang hlup hlup mai a ni. Tin, an beng an veth a, suha bingbeh an-bek a. A samzial chu thim kuat emaw, dartawsuk emawin an kilh nghet ve bawh thîn a ni.

Tin, an meizuk ber chu mipain vaibel, hmeichhiain tuibur a ni. Tuibur at hmuam hi an uar hlo a, tlangval leh pa zawng zawngin an hmuam ti ha, a sual tam pui awin lo ve. Chuvangin, nu leh nula reng reng chuan tuibur an za vek a ni. Heng a chung a kan han sawi takte hi an in-thuam dan leh an nihphung anih avangin an kam ngathuah ain an lang upa tla zel a ni.

Zingela pawh hi a-kum tam loh ain a lang upa a; kan sawi tawh ang khan chhushvah naah pawh hotu nih a hlawh a ni. Tum khat an ramchhuak chuan Tumpang sial an chhui a, thui se an chhui hnu chuan an va, phawh ta a Sial chuan a lo hmu ve thui a, mahse a tlanghe lem lova. Zingela chuan thingtuai behchhanip a han kap thui mai

a A silai rik rual deuh thaw chuan Zingkela chu a tlu tawp mai a; silai nghawr thluk nge sial sik tluk tih pawh a inhre mang lova A han harh chhuah chuan sial khan a lo din-chih run mai a 'A chet vah chuan ka la ang' ti ni ngei tur a ni Tin sial khan thakpu zikno a lo peh avangin a chithlin Zingkela a han far chuan thak a ti em em mai a, mihse a che ngam hawk s, lo Chutah a thianta kha an lo hnat ve a, sialin a lo dinchih reng mat chu an rawn hmu a Fimkhur takin thong phen atangin an rawi kahhlansak ta a Chutah Zingkela chu a tho thui a, a silai a thun leh sawk sawk a, sial kal lam tur nakah chuan a kawsawh zawngin a han kap leh thui mai a Chutah meuh zawng sial chu a awn ta rup mai a, a thi ta nghal a Tin, Zingkela kha sial khan a rawn phin a lo ni a Sialin thingtuai a rawn phin tlu thui khan Zingkela kha a vaw tlu a, thingtuai khan a lo dai avangin sial khan a la thei lova, a hini chauh zawk a lo ni Zingkela chu sial khan la hman chiah lo mah se, thingtuai chawpa a phin thluk a nih avangin a na viau tho mai a Taitesena te ho chuan an han buapui nual nual a. Amah pasaltha tuarchhel a ni bawh a, zawn ngai lo chuan an inchawm thileng hram a ni.

Favang awlen laite leh lo lam hna tul loh laite hi chuan ramchhuah hi an uar hle a. Sa lah a tam a, zan taka thawchchhuah chang lah an ngah Taitesena lah hian mi hnungzua kal hi a peih em em a, sawm a hlawh bawh a Serhmun ho ramchhuah lang tham denhvah chuan Taitesena a tel ve ziah ti ila kan risual lem lovang Amah hian silante kengin sate kap ve ngai mah suh se, pasaltha hnungzui hi chu peih tak a ni. A pasalthat vena chu 'Flawngathah thang a chhuah' ti a ni mai a. Sa kah lam erawh chu sawi tur a nei lem lo Chhuahvah naah reng reng thianten ti se, kei awl ila tih rilru a pu ngai lova. 'Kein ti ila, thianta awl se' ti rilru hi a 'pu ran phin a ni Zanriak khaw lo chhuahvah naah reng reng thianta an prar loh hlau in chawte hi a ei tem thei em em a. Tlemte a ci a, a kham

a, bel ruak aḷi turin lui lamah a tianliam vat zel a. Hun engemaw aṅang pheḷ chuan an hotupa pheḷ chuan Taitesena chaw ei tlem ṭhinzia hi a hria a, chaw khawrhua ṭan hi a chuh ta a. Bel sil pahin lui lamah Taitesena'n ei rawh se tih rilru puin chaw hi a khawrh bang ru ṭhin a ni. Taitesena ve bawk (Vankunga pa) chuan, "Chhuahvah nikhua te hian tlawmngaih bi kan tumin tlawmngaih te hi kan han chhuah ve hlo thei ṭhin lo a ni. Kan ramvahnate a hahthlak in ril a ṭam duh si a, kan ei leh ṭeuh ṭhin a ni," tiin a sawi ṭhin. An ramchhuahna te a hian, a hahthlak ṭhin bawk a, Taitesena pawh hi a ṭamchhawḷ zeuh zeuh ṭhin reng a ni. Heti khawpa tlawmngai leh mahni nun pawh hrehawm lutuk khawpa a khawsak ṭhin avang hian a pa pawh hian a ngath tuah em em ṭhin a. Chuvangin, a dam phawt chuan Taitesena ramchhuahna a kal ve hi chuan a zui hram hram zel ṭhin a ni

AN RAM CHHUAH THU: Zan khat chu Serhmun chhimlam feh kawng chu tlaklam aṅangin serualin an kan a, feh kawng laibhte chuan an hniak dup mai a. Feh kalte pawh a ṭhente chu kir lehin, um zui zai an rel ta a. Upaho chuan, "Serual tlangpui kan hi umphak har duh deuh a nia, chuvangin, zanriak buhfai kengin nah inhuamin thawk rawh u; tunah pawh Teirei ruam an thleng thla hui tawh mu thei a nia," an ti a Zanriaka thawh chu an tum ta a. Siaḷ rual chu an hnu aṅang chuan an zui ta a. Upaho sawi lawk ang tak tak chuan tum nei ran ang maiin an kal duh hle ta mai a; rang takin Teirei ruam chu an tiathla ta mai reng a. An duh ang chuan an phawk fuh hlei thei lo va, khua chu a tiai ta mai a, riabuk an suai ta a. Thenkhatin thih an fawn a, thenkhatin tui an chawi a, thenkhatin huah te an la a. An hnah laknaah chuan Siamluasia'n Telpui pawh lai mai a chhar ta hlawh mai a. Tin, an buk kiangah chuan hruizikte lak tur a tam a, chung chu thenkhatin an khah a, riabuk chawhneh atan chuan Telpui sate an chuan an siam ta a. A tuk khua a lo var a chawte

eikhama an inpeihfel hnu chuan an sa hnu chu an chhui zawm leh ta a Nimahsela, an sial rual chhui chu sakei lian tak mai, 'Sai ral' an tih ang chi hian a lo bei ve ta tlat mai a Sial lahin an hlau nasa mai si a, a um darh zel ta mai a. Chuvangin, beih zawm zel chi nua an hre ta lo va, an bansan ta a.

Tichuan, Teirei ruam ram palaileng ajang chuan kawng pawh awm hlei lovah an khaw chul pawh turin an kal ta ngawt mai a. Chutia an kalnaah chuan nghalchang inbual-na thar tak mai hi an hmu a Val upa Thangkunga chuan, "Lo chaw! ula, ka han enzui lawk ang e," a ti a Chutah an chaw! fel hman chauh a, an hah pawh a la dam hman lo tihah chuan silai chu a ri ta thuai mai a. Sanghal chu a ngek rut a, kah nawn leh ngai lovin a thi ta a. A sa an chan a, an insem fel hnu chuan an kal leh ta a Ludung an zawh chho va, luhnar kinah khawmuala an perka dawn tep chuan Zingkela chuan, "He lung chu lungtat atan a va han tha em, hla deuh lo sela chu ka han hawn tur, kawkaiah phun ula, thenawmte tan pawh a chhawr ve theih awm hi maw le," a ti a. Taitesena chuan an hotupa tawng chu a lo hre hlah mai a, hawnsak tum in hnunglam a chuh ta a. Nimahsela, a pa chuan a thil tum chu a lo hrethiam a, hawnsak chu a awi ta lo va. Taitesena lah chuan a tum lui tlat si a, an pafa chuan an indinchih ta ran mai a. An thiante hriat phak tawh loh hnu chuan a pa chuan, "Hawn lovang, a lam a hlata a rib tehlu nen. hei sa kan hawn baw si a; mahni pawh eng kan tih ang tih nakalaia mahni ta tur pawh ni hlei lo, mi ta tur leh nghal, kal rawh, thiante pawh kan thlau lutuk ang," a tih pawh chuan Taitesena chuan hawnsak a tumlui tlat si a. A pa tihngaihna hre lo chuan, "A nih loh leh sa tal kha ka han ak ang e," a ti a. *Mahse, chu pawh chu Taitesena chuan a remti chuang lo va.* Thui fe an kal leh hnu chuan a pa chuan a sa ah chu a chhawksak thei ta hram a. Taitesena chuan hah thiphulkai, ipte hrui chat phung chuan a hawn thlensak ta a ni.

Kawtchhuahah chuan Taitesena te pafa lo tlai bik chu 'engtizia ngo ni' thin an lo nghak a. Taitesena chuan Zing-kela hnenah chuan, "Ka pu, hei lungtat atana i duh deuh kha ka hawnsak che asin," a ti a. An kal leh ta a. In an hawn hnu chuan Taitesena chuan a pe ta a. Zingkela chuan, "Aw, nichin khan i tifiem emaw ka ti a, i lo ti tak tak a ni maw! Hetiangin i lo ti ahg tihngaihna reng reng ka hre lo asin; hria ila duh thu pawh lo sawi lek loh tur, a va han zahthlak zawk em ve le. Taita An h leh le, tlawnngtia min hawnsak anih takah chuan kan hnar phal lauh si lo ang le," ti luam chungin lawm tekin a la ta a.

Tlai chaw eikham Taitesena lenchhuah hnu chuan a pa chuan, "Vawna Taita thil thudan chu ka haw thin ngawt mai," a ti a. Lallinga chuan 'Engatnge ka pu' a lo ti vat a. A pu chuan 'I pu Taita zawng ngaituah ang ang han a awm thin a ni," a ti a. An nu chuan, "Engtizia nge maw ri le," an ti a. An pa chuan, 'E' khutah nikmai Thanghluana te lo mawng dāih ramhnuai atangin Zingkela lungtat tur rit deuh mi a hawnsak lui tlai mai a. "Hawn lovang, a rih teh lui nen, ka tih pawhin a hawnsak lui talt a, a kawngte pawh a vun ul kha. Mahni ta tur pawh ni hlei lo, mi ta mai mai tur lehghal. Tlawnngaithe pawh hi a chin tawk a awm ngai a, mahni tan pawh manganthlak leh hrechawm lutukah pawh thil hi a ilui tal zel a. Sa zawng zawng lah ka rawn ah phah a. A lam a hlat nen, kawng mang lo nen; kei pawh ka nak leh kawngte hi a na huah huah mai. Tui han lum ula, ka han inzāt nghe nghe teh ang," a ti a.

An nu leh chuan fiamthuin, "Nangni pafa ranchhuak chuan Kumpinu longdawn leh tur emaw in ti ringawt mai a ni maw! Mite tana thil thah tihsak theitua a la taryte' chu a lawmawm slawm! Hei tha takin in lo thleng a, hahte

chu a-dam leh mai ang chu," a tihsan mai si a. (Hétia Kumpinu lungdawh a han sawilanna chhan hi chu kum 1901-ah Kumpinu (Queen Victory) a thi a, a ram awp chhungah a hriatrongaa 'Lung dawh theuh tur tih thupek a awm a Serhmun ho pawh hian chu thupek ang chuan an khaw chhimlam kawtchhuahah lung an dawh a. Chu chu tun thlengin a la awm Chumi avang chu ni awm tak a ni). Chuga a pa sawi an hriat chuan Dova chuan a u Lallinga chu a sawm a, an u Taitea lungtat hawn chu an va en ve a An lo haw chuan Lallinga chuan a pi hnenah chuan, "Ka u Taitea lungtat hawn chu a hian khawp mai; mite pawhin an en hlawm a, 'engtinnge a hawn theih chu le' an ti asin," a rawn ti a An pu chuan, "A len em avang leh a lam a hlat em avang alawm hawn ka awi lo ka tih reng le," a lo ti bauh bauh a.

Taitesena hi a tlawmgaihna chunga a pate hian ni lo lutuka an hriat chinah hauin zilh thin mahse, thirima khawtlang leh midangte tana tha leh tui thawha tlawmgaih chhuah tawh lo tura zilh leh hau an ni ngai lo va Mahni nun pawh manganthlak leh hrehawm lutuk khawpa a hman thinnaah hian awm tawh deuh 'awma an hriat avanga zilh thin an ni chauh zawk a. Kan sawi tawh ang-khan Pahanga 'e nupa hi an nun a tluangin an fel em a, 'hetia Taitesena khawtlang tan leh mite tana a inhman theihna pawh hi an nupa nun hian thui tek a kathruai ngei ang. A nu Lianzoyi hi a nulat lai pawha nula fel leh tlawmgai sawi, Hmar chhungkaw ziktluak, rilru tha leh taima, khawsek fel si, Taitesena pu Lalrima pawhin a mo atana a duh ber a lo thlan ngat a lo ni a. A nu nun ngei pawh hian Taitesena nun hi thui tek a kathruai lovang kan ti thei lo.

Serhmuna an awm kum thumna fawang lai chuan n khat chu Tuipui dungah sai ram chhuakin zanriakin buhfut nen an thawk dawn a. Chhimlam kawtchhuah, Kumpinu Lungdawh-ah an inngakhkawm a. A lo kai hnung

pawlte chuan. "E vawlin chu khawchhungah ramar a lo thlawktut a, kan hlawhtling dawn a ni ang," tin phur takin an lo kul a. An kim hnu chuan an kal ta a. Tuipui dung velah chuan sai hnuhma ohu a lo tam em em mai a, saitluangah te chuan sakei hnu te, samak hnu te, sazuk hnu te chu a lo chiar dep dup mai a. Nimahseia, sai beih tum an nih avangin chung sa zozaithe chu an ngaihsak hman lo va. Sai lah chu an kalna lam pawh hriat hleih theih lek loh'in an hriak a tamin a chiar dep dup mai bawh a. An hnu h'ui lah rushin a pham loh avangin a thar nen pawh hriat hriat a harsa h'le a, an thawmah an rin zawn ngawt mai a. An ram a zawn, an lo chenphul nasa si, zawnna lam tur pawh an hre hlei thei lo va, an rin vahdarh ta ringawt mai a. Inhmuhkhawm lehna tur hmun an ruat a, tlaia an han inhmuhkhawm chuan sai rual awmna lam chu an hre ta a. Mahse, khua a tlai tawh avangin han beihna hun awm ta hek lo, riabuk an sual ta a. Sai ram anih avangin tiah hmun atan pawh luite kam awipang. sai chet lohna lei rualremlo lai deuh an zawng a. An dan pangngangin thenkhatin buk sak lam an buaipui lain thenkhatin thing leh tultè an buaipui bawh a. An rianna ram kha sa lo khawsakna-hlun anih avangin changel, hruizik leh chawhmehrua reng reng han belei tur engmah awm hek lo, tlaiah chuan chawhmeh lovin chaw an ei ta a. Zan mut dawn chuan an hotupa chuan, "Naktuk zing chu eng tak chu kan chawhmeh ang maw; chawhmeh lova chaw han ei hi chu puar zawng a har anih hi. Vawina kan tumbu hmuh zozaithe kha lo ak ta ila a tha tur," a ti a. A ni taka, pasaltha sakap thei tan chuan chawhmeh mang lo va chaw ei chu a harsa h'le ang. Heng hun lai hian sate a tamin, sazuk, sanghat, sakhi te leh sa dangte hi chu an nghei lo reng reng a, a repte hi an noi erh urh reng a. Chuvang ohuan pasaltha leh sa ei tam aplang an vir emaw tih mai tur a ni a. Tleta an hotupa jawng pawh hi a rilru dik tak pawh a ni ang ang.

Tichuan an han mu fel chauh tihak chuan an thlangt
 lute chu eng emawni hnu arawn dai ri ti pawp pawp mu
 a Meichher siamin buk vel atang chuan an han en a,
 meichher chuan a en thui thei si lo va, tin, ri pawh chu a
 reh zui ta bawh a "Engmah a nih loh chu," tin thawn
 an hriatzui tak loh avang chuan an mutsan leh ta mai a
 Taitesena chuan an hotupa tawng kha a la hre ran a Zant
 an muthih hlan chuan meichher a siam a, chawhmeh zawng-
 in a hal dah mai a Tumbu te, hruizik te a la a, buk lam-
 ah chuan a haw leh ta a Buk a va thlen pawh chuan a
 thiante chu engmah hre lovin' an lo hna bawh bawh mai
 a Taitesena chuan thawn dim tak, thiante hriat hlau tak
 chung chuan chaw leh chawhmeh chu a chhumhmin diam a,
 a mutsan ve ta a Zing khawvarah chuan an han tho va,
 tuk dangi hna taka tho thui, thiante tawh knaih hmin
 ngai loh Taitesena chuan thawh a haider ve ta a A thiante
 thlangval thothing tha inti ve tak tikte chuan eirawng bawh
 an han tum a Chaw leh chawhmeh chu ei peih sa diam
 a lo awm a 'Tu tih nge' tih pawh inzawh ngai lo chuan
 a titu chu an rin hriat mai a Saikara chuan heroi tuk hriat
 "Taitesena ka thawn khaih e ka ti rilru a, mei ka han
 chhem eng a, chaw chhum ka han tum nak chuan chaw
 hminsa leh chawhmeh ei peihsa diam chu thuk bulah chuan
 a lo inhung a Coutah ka hriat chu ka ma ve leh ta mu
 a' tin a siwi thin Khiw var fel hnu chuan an riabuk
 thlanga zana toi rawn dai ri pawp pawp kha eng nge ni ti
 an zuk enfiak nak chuan, sakei hriak a lo chiah dup mai
 a An riabukte chu a lo hel a lo ni a.

Tichuan, zing chaw ei kham felah chuan an silaite an
 enfel a, an inpeih hnu chuan sai bei tur chuan an chhuak
 ta a Sai rual chu zankhuah tla an nih avang khan tlailama
 an thawn an hriatna hmun pawh chu an lo kalsan hla hman
 hle mai a An chhui zel a, chawhnu thlang her deuhah
 chuan an va umphak ta a A pchal ngho tha klier an duh

avangin an duh ang chu an hmu fuh thei lawk lo va, sai theinklat pawh an tintlan phah nual a. An hotupa Zingkela silai ri chu an ngatchang reng a, anin a kah hma chuan tumahin an kahkhath duh lo va. Nakinah chuan Zingkela chuan sai rual zinga a chal ber enu a chaj kawnah an kap thuai mai a. Sai chuan rawn phin a tum a, chutih lai tak chuan Thangkunga'n a khupah tak mu thun-ting meuh main a rawn kap a, a kal hlei thei ta lo va. Zingkela chuan a bekbawrah a hian kap leh ta nghek mai a, a awp ta rup mai a, Midang pawhin sai rual chu an lo kap ve hawk a: an silai ri chu a innawn ul ul mai a. Hemi tum hian pali lai an kaphlum a. Chuta sai rual mzu hmuna an han tlanchhe mai chu an thawm a na em em mai a, khawte lo hal thawm tluk zet a ni.

Mak ang reng chu, chuti taka thawm na kha engnge ni? An thawm nat ang hui mau pawk leh tlu zuk awm mang hauh lo va! Laituaha pa chuan a ti alawm, "Hemi tum sai rual hi an tam ropui si a; fng khat dan vela kan awn lu atang pawh chuan an kaw ri hi a thum dur dur mai a, dawi deuh hi chu kan ek leh'zun hi a chhuak zut zut tawh mai a, thauah mi a man a, zunfep hi a tla a tla mai a. Sakei lah chu sai seh tum hian an lo vir ve sek mai si a. Mahse, salin mi a han phin meuh chuan sakene chu kan hrechang tawh lo, kan pal thle lawng lawng tawh mai a ni," tum fiamthuin a sawi thin.

Tichuan, sai pali lai chu an kap thlu ta mai si a, a sa chu an chan ta a. A nghote an la-a, zanah chuan an tiah buk kiangah sa chu an rep far tluk tluk mai a. Sai hi a len em avangin kaih mai rual a ni lo va, a chunglam lei dep lo lam chauh pawh phurh'sen ni hek lo le, an lak bang chu sakei te, savawm te, chinghnia te leh sahel oihoten 'ka pa kah tak emaw' tiin an tlan ang chu. Hemi zan hian zawng chawmeh tur zawnchawp a ngai ta lo. A lung hnun, a nawn bul leh a ril te sawnpin tih angte chu an

duhtrawkin an ei ta a ni. A tukah chuan saisa chu zo tawka phurin an haw ta a. Kawichhuah an thien chuan. Hlado te sain tlang an han tir ta dum dum mai a. Nangpangho silai ri hria chu an tianliam a, an zuk thien chuan lai sarep chu an lo sem hlawn a, blim takin in an thienpui ta a ni.

Taitesena'n sa a hawn hi chuan a nu khan a lo lawm thiam em em mai a. Taitesena hi ramchhuah nikhuaah chaw kaw puer lova a awm thin hi a hria a, a ramchhuak lo haw a rin ni tawh hi chuan a nu hian chaw a lo chhum lawk touh thin a ni. Taitesena danglamna pakhat chu, ina a awm ni tawh hi chuan chaw hi tlem te te hian a bar a bar thin a. Bi tem tura an tih pawin a dah hiah si lo

BUNG 6

CHAWIMAWINA TLANGAU KHUM A HLAWH

Serhmuna an awm kum thumna, Vawkhniakzawn thia zanthim khawchhe hnuaiah an lai, Dokhuma chuan a khaw tlangvalte eng ang nge an nih tih fiah tumin. Zawlbukah mi a tir a. "Hei, zaninah zualko kal a ngai dawn a, zawlbukah zuk sawi teh, kal thei an awm dawn emaw," tui tlangau. Atea (Rosela pa) chu a tir a. Tlangau chuan zawlbukah chuan, "Hei, zaninah zualko kal a ngai dawn a, khawia kal tur nge ni a, engnge tui tih chu a sawi hauh lova, "Zawlbuk tlangvalte hnenah zuk sawi teh' lalin a ti a nih chu," a zuk ti a. Khawia kal tur nge sawi lo mah se, Reieka kal tur anih chu an ring a. Reiek kawng lah chu a chhe em em a, zanthim chu sawi loh, chhuanah pawh kal harsa loh sa hlauhawm a tamzia chu an hie pheuh a, tlangvalho chu an ngawi thep mai a. Taitesena chu rang takin lai inah chuan a tian chho vat a. "Ka pu, hei ka lo kal e. Khawia kal nge ngai, keimah ka kal a ng," a ti a. Lal, pawh chuan a

han suangtuah chhin a, chutiang zanthim khawchhe hnuai a han kal dawn chu, a khaw hnei ber lah chhuanah pawh ni-
leng kal si hial hlawn si, kawng lah mumal hlei lo, chu-
tianga zana kal inhuama Taitesena hmei a han hmo chu mak
a tiin a lawm em em a. "Taito, khawiahnge midang?" a lo
ti a. Ani lah chuan, "Midang an ngai hlei nem, mahni
pawhin ka kal thei tho alawm," a ti mai si a. Kal mai in-
perhin Taitesena chuan kalna tur leh kalna chhan mur chu a
zawt nawn leh a. Chutah zawng lal chuan, "A, khawiah kal
ngai loye, tiangvalho ka han fiam mai che u a nia," a ti
ta mai a. Taitesena chuan mak a tiin a hrilhhai hle mai a,
chhuah leh mai a tum a. Mahse, lal chuan ihu ve rih turin
a ti a. Taitesena erawh chuan, "Ngawi leh, ka pu, khaw'a
kal a ngaih loh chuan ka haw thla ang e, ka thawmbnawte
hi a huh si a, leng tlak pawh ka ni lo, zawlbuk lamah ka
zuk inhembul ang e," a ti a, a chhuahsan leh ta a.

hhuah tak hnu chuan lalnu, Darroluti chuan, "Tai-
tea han makzia hi chu, kha kal tak tak pawh ngai se, a
peth mai dawn a ni maw. A thiante leh tumah an lo lang
si lo va, Taita hi chu tlawmgahhah chuan a ber a lo nih
nge nge hi maw," a lo ti a. An fanu, Thansang chuan,
"Ih maw, ka nu, u Taita hi vawina a feh haw pawh khan
Roliana te inah vaimimte a phurlut teuh a, Roliana pu chu
a hnungah ruakin a kal a, a phur a chhawk a ni ngei ang."
a lo ti ve a. A nu chuan, "Chung angte kan sawi zel dawn
chuan sawi sen pawh a ni nang! Mi jarpui a pethia leh
a puih tam tawhziate chu sawi loh aleng alawm," a tihsan
mai a.

Taitesena chu Zawlbuk a zuk thien thlak leh chuan a
thiante ho chuan an lo zawt a. Taitesena lah chuan fiam-
thian, "Lal inah ka kal bik lo. Zana Reieka kakte chu
peth bik hek, lo i; ka biru bo dah alawm," a tihsan mai a.

Thitin- thla vanglaing zahkhat chu lal chuan Tlangau,
Ata a ko va. a kutr a. "Serhmun in 300 khuah Khalh-

vunga fapa, Taitesena a huaisen ber a, tlawm a ngai ber bawk," tin Serhmun khaw chhung zawng zawng, veng kil-khawr nen lam sang chhuakin a au a Chu tlangau ri an hriat chuan Taitesena te chhungkua chuan pawl an ti em em a Dova kha naupang a ngang a ni a, tlangau ri chu a lo hriat ve chuan a u Lallinga hnenah, "Ka u Lalling, ka u Taita chu a lawm awm ti rawh," a ti a Ani, Sangi chuan "Mama, i a lutuk, ngawi reng rawh. Chuiangin engmah sawi tawh sub," a lo ti a Dova leh chuan, "Ka u Taita chuan zawlbuk a'angin a lo hria ang a, engahge a lawm loh teh lul ang," a la ti ti a Dova sawi ang deuh chuan Taitesena chuan zawlbuk a'ang chuan a lo hre ngot mai a "Chuti kher kher chuan au tur a ni lo asin maw le, a pawin a va han zahthlak teh lul em!" a ti vawng vawng mai a. Taitesena pa pawh chuan chuti kher khara lalin u han tlangau tir chu pawl a ti em em mai a. Lal inah chuan a han kal thuai a, lai hnenah chuan, "Thansangi pa, engti-zia nge zatin tlangau chu a ri a dangin, mi a va han barak-hash ve le!" a ti a Lal chuan, "E, Taita pa, leng thu teh i fapa, Taita hi a tlawmngahz'a leh mite tana a in-hman nasatzia hi tukhaw hai rual a ni lo va, amah avang kan khawtlang nun lo tha tate leh, naupangho thleng mada an fakna ri hian ka beng a thleng zing hle a. Tin, kei ngot pawh hian a awm dan leh chet danie ka hmuh hian la lawmin ka chhuang rilru em em thin a ni. Amaherawhchu, zatin tlangau kha keima th pawh a ni zawk mah hlei nemi Val upate leh lai upate ho pawhin kan khawchhung thil awm dan engkim an hre vek zawk a. Chuvangin a tan hian No-pui hian mai hi tawkin an hre tawh lo va, an duh ang leh an thu ang takin ka rawn autir a nih kha," a ti a

Taitesena pa chuan, "Engpawhnise, hei em em hi chu a rapui lutuk a ni; kan nihna bak leh kan phu phak loh thil a ni a Kawng lehlahmah zawng hengte hi kan fapa hian tina phu nise chuan a lawmawm lam pawh a ni ang a. Huaisen ber nih leh tlawmngai ber nihthe chu thil chakawm

tak leh nihna, agha tha ni mah so, keiq fapa chung-in-han hei ngawt mai hi zawng a phu lo a ni! Tlangvai dangtea an ngaihdañ tur leh mi an en dan turte ka han aaangtuahin, kelmahni lainaho tihitrah leh lai leh upate tham lungawiah te min ngai dah ruat bawh awit si a, a fel lo ka ti takzoi a ni," a ti a. Lalpa lah chuan, "Thudik tak, tute pawhin an hai loh thil kan autir a ni a, engtin mah mite'n an endan che u pawh a danglam chuang lo vang Tu ngaihhuat tur thil pawh a ni lo; lai leh upaho thuchhuak a nih kha," a tihsan mai si a Engtia han tihzu ngaihna awm vak tawh hek lo, han sui leh mai chi lah a ni tawh bawh si lo va. Thudang te sawin an ti ti ta a.

Lal chuan, "Ngawt teh, Taitea pi, kan thudanga lai chuan hei zanin chu mikhuat kan nei a, Reiek khua Lalluaia khuate an ni a," a ti a. Taitea pa chuan, "E, Lalluaia khuate maw, kan lai chhungte chu an damtlang em? Engnge inrawn tih dawn?" a ti a. An chhan hma chuan lai chuan a lo chhang a "Hei, Lalluaia'n a rawn tir a ni 'lai Hrangvunga nupui tur lo zawng fawh u' a rawn ti a. Kei pawhin ka lo ngaihuah lai a ni a, tul ka ti tawh khawp a ni. Amah Hrangvunga ngawt hi chuan kan khaw nula hmeitha, Lalngovi hi a hmelduh hle mai a, ani hi a hmeite a tha bakah, a khawsakte a tha bawh si a, neihsak mai ila tun ka lo ngaihuah a. Ka rilru lo inghahna leh ka lo enthlak ber pawh a ni a. Nimahsela, a u Lalluaia'n hnamcha van nula neih a rawn phal si lo va. Lalluaia thu lah kan hual ngam si lo vang a, khualkai te ngaiin kan la tihah daw che u a nih hi," a ti a. Taitea pa chuan, "E, a tulte chuan hah e a, kei pawh kan lalou atan chuan Sailo nula ngat a ni zawng ka duh ni. Khualkai ralah chuan Sailo nula lah an tam a," a ti a.

Chutit lai chuan mikhualte kha an lo zawng ve a. "Ka pu, han lozawt ta phawng phawng ila, 'Taitea' an ph hi i fa a lo ni maw?" a ti a, Pabanga chuan, "Fapa tih

theih zawng an ni ang chu, ka him tak chu a ni lo va, ka
 u Khelhvung a hrute an ni a. An tette lain a pa hian a
 be alsan a an unauvin kemi nupa hian kan enkawl a. Kemi
 lah kar vanduai a chhia a, faah kan thuang lo va, nausenin
 'pa tuun lai kan hlah a. Chivangin, 'Taita pa' tia koh ka
 ni ta a. Tlai khaw hnuith zawng fana kan hin nei ve naon,
 lo-hming koh dei a lo ni ta a ni. An naupan tet fana an
 nu hian pasal dang a nehsan a. Lalhinga te nulaun min zawn
 lu 'chinghal a, kan buai lai chuan kan buai nak nak thi
 ten isin'. Tunah zawng lung delh loh, thing delh loh na ni
 ni zawng an lo changkang ve ta a, kan zawn ve deui
 te. Mite lah thuk thu a zawn hiei law," a ti a. Mukhuale
 chuan, "Reek lamah pawh a hming hi an sawi thin a, a
 fawmgah ia te an zawn sawi thin a. Naktuk zang him a
 kan lo la leng ve ang e" an ti a. Taitesena pa chuan,
 'Leng tuk e a, tha kan lo sawi mek ka. An hui bak leh
 a nau phak bak bak hian min thil in sawi thin a, a zai
 thil in a thawnawin bua si a. Kan lai leh uphate bua
 a phu loh chawmawin ropui khawmawin. Tlanga hial in
 artir lehngal a. Mi fute pawh a tha lo zawnawin ka.
 Thawngai ang a, ni in enfal mai ang thi hlahuwin tak a
 ni" a ti a. Lal chuan, 'Taita pa, chu lam zawng hiei
 thawng duh suh, a hlahuithawnawin lo vang," a ti a. Tai
 dang an sawi hui chuan a hawsan ti hawn a.

TAITESENA MI ENGANG NGU. Taitesena pa haw tok
 hui chuan a mukhuale chuan, 'Taitesena chu mi engang
 ner ni aw, nnuh ka va hin chak em'" an ti a. Au laha,
 Da olui chuan, "Hmu mah ula, in rin ang a ni kher lo
 ang. Tlanga hian vik lo, sa pan lam deuh, ngo lem lo
 si g vak lo leh hmelehhe tak ni len lo a ni a. Ngoteknerh
 hi a veng a, kawi var bantluan a ha a, a hmei en ngiwt
 phei chuan chiti telshum ang ni awn pawh a lang
 lo. Mahse, Taita chu in khaw lama an sawi ang deui chu
 a ni tat si a ni. Min an thil duh si, an tih puih si loh,
 a beng hrute an sawie hi thak a tan zel a. Chuvangin,

a beng hriatah chuan mite pawhin an thil duh si, an leh
 jesh si loh chu an sawi ngi hlei nem! Hman deuh pawh
 khan an ramchhuak hawin Zingkeia engmah neuhluah
 -ming lovin ramchhuak lungtum chu lungtat atan a duh thu
 a sawi mai a; chu pawh chu a thiante hnuagah a rikin a
 lo ahhawnsak pek kha! Chutiang mi chu a ni thar nia a
 In duh leh chu a lungtat ah hawn chu naktuk lamah in ea
 ve dawn a nia. Tha han ngah awm pawh a nih loh ve nen,
 a chak pawh hi a chak hrep a nia," a ti a

A tuk zingah chuan mikhualte chu Taitesena en tur
 chuan an zu leng ta a Taitesena chuan eirawng a lo bawl
 sawt sawt mai a. Taitesena na chuan thawb pahin, "Lo
 leng teh u khai Hei, Taita nu, kan khaw hlu rek lak,
 lallhara khuate an nih hi," tun a hrih a. Taitesena nu
 chuan, "E, a ni maw. Tu fite nge in nih a tat nge in
 hming le? In nu in pate atang lo chuan thlangvatie hi kan
 hre mang tawh lo che u a nia," a ti a Pakhat zawk chuan
 'Kei hi Rothanga ka ni a, ka pa chu Damkuiga a ni a.
 Hei ka thranpa hi Doyvunga sapu, Rathanthanga a ni a'
 a ti a Taitesena nu chuan, "Zuk ni tak che u a, kan hriat
 loh tur emaw in nih tih nak-a-lala kan thenawrite in nih
 chu. In nu in pate chu an dam a maw?" a ti a Anhi
 chuan. "Dam e, anhi pawh Hrangvunga nupui neih
 hunah kan lal hovin an lo la kap ang," an ti a. Taitesena
 pa chuan, "Nia, nizan khan engmah in ru leh pate lam
 pawh kan lo zawt lem lo che u a, kan naute lo zu ni tene
 tak che u a Lo zin a khat em hi, chawte ei ve nghal ul."
 Hei nimiaah khan Taita'n mi ramvak a zu a, nghalchang
 an kap hlauh a; kal an thahnem deuh nain kan rep lo va,
 kan chhum jesh a nia," a ti a. Taitesena pawh chuan, "Ei
 ang che u. Sa hi ka kap ve ngai lem lo nain, a chhuah lo
 kan tam a, hlawhtlin chang hi a awm ve leh mai phin. In
 rawn tawng fuh hlauh a nih hi," a ti a. Tichuan mikhualte
 chuan chaw chu an ei ve nghal ta a.

Chaw ci lai chuan Ta tesena pa chuan, "A nih leh thi-dang dah kan zawt leh ang che u Keim hi zawng kan beng hi a var lo khawp a, mahni khawchhung bak engmah hriat kan nei lo va, kan zin chhuak ngai biwk si lo Nangni zawng Aizawl lamte pawh in huah deuh a, chanchin pawh in hriat ka ring a ni Aizawl lama Patlian thuawi, 'Kris-tian' an tih mai hote kha engge an chanchin ni ta? An pung zel nge an bang leh? Hmang pete pawh awm nualin an sawi a, in awma lamah te an lo kal ve tawh em?" a ti a Anni chuan, 'Kan awmmaah chuan 'Kros sipa' inti, Khuma leh Dumbekkhenga an lo kal tawh a, maallah in an sawi a Mi tam tak chuan an ngathli a, thi pawh an ti hlein an sawi a Keim zawng lai lamhin kan nih a an-in kan lalin an thu leh bla ngathlak a awi nih lem lo va, engmah pawh bulfuk tika sawi theti pawh kan nei lo, Chiang lo taka mi sawi chawnte kan hriat dan chuan Keul ah pawh hmang pe duhe chi an awm nual awm e Aizawl huah pawh an la tam lo a ni ang, sa ni-sawmnga emay te zawng an ni awm a Hmang pe tamh tam lo tawh sa, bang leh mai em zing in ni lo vang Huanhua Darphawka mamanga inlarna thihkha nun ni an nei a Darphawka mamanga nungo tuihriat ral atanga lo kal tui a thite koi, tuna sip lo awnte kha ni ngea ngam nun an ngahven viau a ni," an ti a

Tantesena nu chuan, "A nih leh, neihna 'Kris-tian' in tih ta 'Kros' in thite kha engahni na an?" a lo ti a Anni lah chuan, "Kan hie lok hiei nem! An pawl chh chhah chawnte pawh 'Baptisma' te an ti a, chu pawh kan hie lo, an sapho tawng a ni ang" an ti a Tichan, rekhuabe chu chaw eikham fel hnu chuan lai tawh chuan an haw chho leh ta a An lai fana, Phansangi chuan in akhuabe Ine-ah chuan, "In va leng rei em em ve" Tatesena chu ngah-nawm in va ti aw a em!" a lo tiam a A nu chuan "Ni teh tak e, engge a an ni tun, in la an a paw" a lo ti a

Mikhualte chuan. "Hmu e, 'chawte ei ve nghal rawh u' an ti a, kan rawn ei nghal a, kan reiphah ta alawm maw le. A hmel leh awmdan chu nizana ka pi sawi ang kha a ni. Tlangvala pampa, chaw mei a lo vil a, eirawng a, lo bawl hrat hrat lehngal a, a mak kan ti ngawt mai'" an ti a. Lalnu chuan, "Taita chu mak deuh a nia; a chhuan pawh khu ka chhuang ru asin. Hei han ngaituah ula, tlangval chu in inhre mai ang a. In rilru ber lah zep thu awm lo, chhunah lawmnute nen hna in han thawk a, tlaiah lawmnute hnungah ruakin in lal kal a. In in han thleng a, in nute leh farnute lo buai em em mah se, engmah tihpu in tum lo va. Khua a la hna deuh leh in inchei a, in leng a. chi, ei kham veleh kam in thuah hman tawh a, in leng leh a. In nula hmel duh deuh in pan a. Zana ni se, in lawmnute hnathawh, la hlum, buhden, zan tuichawi chenin lu pu peih em em a. Ziwbukah in riak a, chaw ei turin in haw a, chawthleng in ngak tawp a. Chu chi in awmdan a ni hlawn a. Taita chu chutiaang a ni hlei nem! In zuk hmuh ang mai khan eirawngbawl, tuichawi, thingphurh, hmeichhe hna bik nia in dahle hi engmah tih hreh a nei hlei nem! A nu te, a ni te, a naute ho pawh khuan an hahdam phah ti ula, an thawh tawh chu a bo chuang hauh lo, va. Ani ngaidan chuan parawl pawhia heng hmeichhe hna ngaih bik zawng zawngte hi an thawh tho va, 'engnge kan tih lohna bik tur' tih hi a ngaidan a ni. Tunah chuan tlangval dangte pawhin Taita nundan leh zia hi an entawn a, hmeichhe hnapih b'ka an lo dah, thunte pawh tih ve an ching jan a, thil tho tak a ni," a ti a.

Reiek khualte pawh chuan "Kan haw hun chu hrat ve tawh tur a nih chu. A nih loh leh, amah kha kan lo zawh theihngith dah mai a; nangni zawngin in hre tho ang a. Taitosana hian silaito kengin sate a kap ve thih reng em?" an ti a. Lalnu chuan, "Sa a kah ve lom hi chu engmah kan hre lo. Mi hnudgzaia kal' cawh hi chu a peih hie a;

sahrang pawh mi an han hleh ve thin a. Mahse, 'Taitea kah' tia lal sa dar kan dawn tak hi chu ka la hre hauh lo," a ti a. Mikhualte chuan, "Hman deuh khan 'an hotupa rawn phin tum Tumpang stal a lo kap let tawp' tlin kan khaw lamah an rawn sawi a. Tuna an sumhmuna Tumpang lu khu a kah a ni lo em ni?" an ti a. An lalnu chuan, "Thuthang sual a ni ang, a kah zawngin kan hria ang. An ina sial lu khu chu an puin Reiek lam daiha an awm laia a kah an chhawm thlak a nih khu. Sa kap awm hi zawng hai sual a ni lo, lal sa dar a lo lut mai a ni. Taitea chuan chutiang ang sate chu kap ni se, an chhungte tluk bawka hre tur kan ni ang," a ti a.

LAL HRANGVUNGA NUPUI NEIH THU: Tichuan, mikhualte pawh chu an khaw lamah an haw ta a. An haw hnu chuan an lal, Dokhuma chuan a upate chu a kokhawm a, Hrangvunga nupui tur zawn zai chu an rei ta a. Upahote hnenah chuan, "Hei, Lalluaia'n mi a rawn tir a, 'Hrangvunga nupui tur lo zawng tawh rawh u' a rawn ti a. Tin, 'Sailo nula ngat zawn tur' a rawn ti bawk si a; khualkai a ngai dawn a, tlawngaih chhuaha mi inhahpui a tul dawn ta a ni e," a ti a. Upaho pawh chu an inhuam hle a, amah Hrangvunga hruai chuan an zawng ta a. Sailo lal fanu tam tak an en a, anin a duh lo zel a. A rilruah hnamchawm nula, Laingovi kha a cham reng a. Nimahsela, a u Lalluaia thu a hnial ngam si lo. A tawp lamah zawng chhimlam Sesawm lal fanu, Lalminglian chu an va en a. Chu zawng a hmete a lo tha bawk a, lungsi takin Serhmuna an awm kum rukna Khuangchaw; thla vanglain a nei ta a ni. Laingovi hi Hrangvunga hian duh hle mah se, hnamchawm nula a nih avangin ui tak chungin a nei ta lo va. Serhmun tlangval hmettha ve bawk, Saikala'n lungsi takin a nei ta a ni. An inhmanga'h tawn thiam em em a, an dam chhungin nupa intihlan leh inthen an nei miah lo va. Zoram hmar thlang Hriphaw khusah Saikala hi Kohhran Upa nia tarkuna damin

an inneih champha vawi 50 na 'Golden Jubilee' an hman ziwah hnuah Hriphaw khuah an thi dun ve ta a ni.

TAITESENA NUPUI ZAWN THU : Taitesena pawh hi a nu leh pate chuan a nupui neih hlan an nghakhlei em em a Tin, a lawmnu pakhat, Thangrikhumi nen phei chuan an inhmelduh hle a. Nimahsela, Taitesena hian dam rei a inrin loh em avangin, nupui neih lam hi chu a tumin a ngaihtuah ngi lem lo va Thangrikhumi hi hmelduh hle mah se. chuti tak chuan a rimin a lem ngai lem-lo. A chhungte huan nupui neihsak an ngahhleth em avangin, amah pawh zawhna leh rawnna pawh nei hmasa hauh lovin, a pa chuan Thangrikhumi chu neihsak tumin Thangrikhumi te inah chuan an kawmthlang Lalnghengi pa chu palaiah tirin a lo va len-tir a Thangrikhumi pate pawh chuan Taitesena chu an mi duhzawng tak a lo nih avangin engmah harsatna leh chhuanlim pawh an nei lem lo va Chuvangin, inneih chu an relin man leh muat lamin an sawi fel a. Inneih ni turte lam chuan engkim an pustlin ta uah mai a. Chumi hnuah chuan Taitesena chu an hrih ve ta a. A pa chuan, "Hei le, Taite, Thangrikhumi nen hian inneih ula tirin kan va leng a. Thangrikhumi nu leh pate pawhin an mi duhzawng tak a lo ni ve a ni ang e, engmah harsatna leh rokhawlna pawh an nei lo va Man leh mualte pawh kan va lenpui ang ang chu tlem lua pawh sawi lovin mi an rempui thei zel mai bawh a., Tin, keini lamah pawh ran lamte, then leh rual chawhlui han kilpui na tur kan neih remchan lai tak a lo ni bawh nen; Thangrikhumi lah chu kan mi hriat chian, tuk-zana kan haathawhpui. zaidam leh fel si a ni a Keini-in kan kawh chi tak pawh a ni a. A tha a thi bawh si a, keini inchhunga lut atan chuan a pha tawpui ka hria a ni," a ti a.

A pa bawh chuan, "Nang pawh, hei nupui neih har te hi fa tha chhawr harna mai mai a ni a. Hetia i nu nena kan la chak lai hian nupui nei la, fauauah mal insawm em

ang a. chhangchhiat berh lutuk hre lovin in changkang ve mai ang a I nauteho lah naupang-chhia mai an la ni a, tunlai chhanah fa tha chhawr tur nei hma hma hi pa van- nei leh hañdam hma an ni mai a Chuvangin, nang pawhin i hnal bikin kan ring lo va, huih hmasa lo chein kan lo ti chuk chuk mai a ni. Thangrikhumi pawhin ina chuangkai leh kawmtu, inlengte a nei neuh neuh lehngal a Mite pawhin mi an tlakkhalh mai te pawh ka hlau a nia. An kan chhuah hi zawngin kan chun ropui dawn em mai," a ti a A nu leh a ni Sangi pawh chuan a pa thusawi chu an lo thlawp a A nu chuan, "Nupui neih hun tha in peih chuan in aia naupanghō ten an uñ an pu ang che u a, naupang te emaw ka nih in intih lai hian u leh pu in hlawh ang a, val-upa khirkhkan in ni mai ang Tin, chu bakah tun ang hian mo lawmna tur rante pawh kan nei teinchang senj lem lo thei a, chuvang chu in thil tih rum rum mai tur a ni," a lo ti ve a

Dova leh Lallinga chuan an pate thusawi chu an lo hre ve a an lo phur em em mai a Dova chuan, "Ka u Lal- ling, ka u Tastea'n nupui a neih chuan i sialpa leh ka vawk- pa hi kan talh ang tirawh," a ti a Lallinga chuan, "Kan khur kan tam tam nen, ka sial leh vawkpa chauhte chu kan kham lo vang i sialpa pawh talh a ngai ang," a lo ti a. A pa bawk chuan, "Chu, Taste, kan thu chu kan titlang dawn a ni lo'm ni" Ngaihnan dangte i nei em?" a ti a Ta t sena chuan, 'In ngaihnan leh in suangtuah dante chu a thain thil ni awm tak pawh a ni a. Nimahsela, ka pa, keng te chu nupui nei chi kan ni hlei nem! Han nei tehreng pawh ni ula, mi fate kan ti hrihai hma awm em alawm! Kan lmingin lei a rah tawh loh hi!" a ti a A pa chuan a t'nsawi awmia leh dam rei a min lohziate chu a hriatsak ngal vek mai a Bang chhak lam hawun a rukin mittui a hru a hru ta mai a. Egunmih han tih leh chuan ngaih- na awm tawh hek lo; engemaw chhuanlam dangte samin nupui neih chu an thuih h'en ta a ni.

A THIH THU

Serhmun khuah chuan thu a lo thang a. Reiek lai. Lallusia khuate Tut lujah sangha man turin rapriakin an kal a. Zana an rishbuka an awm lai chuan sakei suai deuh mai a lo kal a. an zinga tieirawli pakhat. Bawkkui chu a la a lui lamah a hpek phei a. A thiante lah chuan an chhan ngam si lova. "Min chhan rawh u, chhan tlak ka la awm e; he sakei hi a ngho a bul a, mi a seh tha thei tawh hauh lo a nia," a tih pawhin an chhan ngam si lova. Min chhan ngam loh pawhin chem tal kha min han pe rawh u," ua an hming lam meuha a han koh pawhin awm lo ang vang vang in an ngawihsan mai a. A rei a reiah chuan sakei chuan a ching chau ta a. A thih dawn chuan, "Tunah zawng chhan tlak ka awm ta love, ka chhungte hnenah khan in han sawi dawn nia," a u a. A tirah chuan an zep a, mahve an zep zo leh si lova, uh thu Reiek lai, Lallusia khuate Serhmun khuah lo zinin an rawn sawi a. Serhmun ho chu an thin a lo rim em em mai a. An pasaltha, Zingkela chu Thangruma zing lengin a hriih a, a han hriat chuan a thin a rim em em mai a. "Umm, thiante'n min chhan rawh u, chhan tlak ka la awm e' tih lawm lawm pawha han chhan ngam loh, Umm,..." a ti a. A inlengpa pawh chu a hrechang tawh lova, a hmarcha rawi thlengte chu a sawhtau keh vek a, a vaibel dawn a thei keh vek bawh a, a puaoven tia pawh a hrechang tawh lo. A nupui buhdeng chuan sumhmun aing chuan, "A, mi hui tak takte pawh an toi ve ang chu... in chhan ngaihpa a awm lo te pawh a' niang chu maw lo," a lo ti dek dek a. Zingkela chuan, "Thiantena chhan tlak ka la awm e, si na na na a, Umm... naga pawh kha tawng suh, ka ya khawng tiu ang che. Pechang thid a rim a nih hi, hmelahha lo inrawh chat lo mai rawh u," a ti a. A inlengpa, Thangruma pawh chu a hmelah hi a, engdang han sawipui hi mi ta hek lo. a hawsan ta a.

Zanah chuan lal inah pachangho an leng hlawm a. Sai chani pa chuan an kar kam rinawmzia leh sakei thawm ni awm tak an hriat thute chu a sawi a. Thenkhatin sakei hlam a hlauhawmzia te, Serhmun tlangval huaisenziate leh Bawkkua te ho chanchin leh thudangte sawin an ti ti hlut hlawm a. Chutihlai thimblim mai chuan zan dang ang lo takin an khuang ta chuah chuah mai a, a then an kawkkawdak baw a. Upaho chuan, "Sapuin dai a hel a nih chu," an ti a. Thenkhatin, "Kangmei chhuak tur an hmu a ni ang," te an ti a. Thenkhatin, "Karin sakei a kaphlam dawn a nih chu," tin engemaw tak entir nei chuan an ring hlawm a. Chutih lai chuan zawlbuk lamah tlangval thenkhat chuan, kar a puah veleha tlan hmasak ber tum em emin meichher te siamin phuante an met a. Zawlbuk meichhemah chuan an hemtang sauh sauh baw a. Thenkhatte erawh chu engmih lai kam leh sakei lam pawh ngathuah lem lo va Kûl hla va lo zai mai mai tawkte pawh an awm baw a. Tichuan, Zawlbuk tlangvalte chu nula rim turin an chhuak a. Thenkhatte erawh chuan kar puah mai ngaichang tanin nula rim lova zawlbuka awm an tum baw a.

Tichuan, zan pawh chu a lo rei hret hret a. Zawlbuk riak tlangval lengte pawh chu an lo tin ti a. Zawlbuka lo awmho hnenah chuan, "Kha maw, thimblim chuan engmah a ni lovang ka tih reng kha, kan inhlep hle zawng a nih hi," te an rawn ti a. Tin, lal in lama pachang lengte pawh chuan tin zu a rel ti a. Zin man lai chuan engmih ri-va a awm ta hauh lo mai a. Phawklek tak leh bengchhi hra chung chuan an mu ta hlawm a. Chutah Tlangau, Atea (Rosela pa) chu a rawn au ta a. "Khath khath khath . lo ngathla r'u khai . Zaninah kar pawh puak se, khawvar hma chuan tumah tlan loh tur. Tlan lui in awm chuan lal thu awilo in ni ang a, lal khua leh tur atanga hnawhchhuah in ni ang. Hei hi Lal thu a ni e," tin.

Chutia inring tak leh bengchhi rana an mut lai chuan zanlai pelh hretah Taitea chul kawna mi zawk chu a puak ta dam mai a Chuveleh, Zawlbuk tlangval riak hote khan an meichher hemtan, anah pawhin a lo alh mai ang tih hlauhawin khawpa tang chu, rang mangkhengin an han chhi a Zawibuka riak lo pachangho lah nupute'n min dawmbet ang tih hlau ni awm taka lo inthiar fihlm sa chu meichher nen rang takin an lo zuang chluak chum chum mai baw a Zan mut dawna tlangaute chu 'nikum lam thu alawm' ti ni awm takin tlanlam an han tum hlawn mai a. Nimahsela, val upain an lo dang a, "E khu, tumah tlanham suh u, Lal thu awih tur," an lo ti a, an indang thei hram a Mipui tlan chak lutuk lah an phi chung mai a, awm ngathna pawh an hre tawh lova Mipui awm ngathna pawh hre tawh lo chu lai inah chuan a, va kal a, lai hnenah chuan, "Than-sangi pa, tiam tawh rawh," an va ti ta ngawt mu a An lah chuan, "Ka thu chu 'Tlangau' a puan tawh kha," a lo ti mai si a Chutah h'i an phuth ta a

"A rel har e lai danga chuan,

Tlangva lam a zir leh e,

Seitlang valin lentu hmanah,

Kawlkei binghan chhai kan nuam niang e."

tun Khawva hlau chu an nghakhlel em em mai a Tumahin hre lawk lo mah se, sakei a kap a nih an ring tat mai si a An tlan chak lutuk awm ngathna hre lo chu mawnga hawh hawh ang maw an a sek hlawn tawh mai a Nimahsela, lai thu awi lo nih chu an hlau baw si Naknah chuan lai hnenah chuan an va kal leh a. "Than-sangi pa, tiam tawh rawh, hei khu pawh a var ta, leitlung pawh a lang ta hial e," an va ti leh a Chutah zawng lai pawhin a lo hnial ta lem lova Lal chuan "Lo ngathla ula, thu kan sawi ang e 'Kan Têk-khampher rammu chuan deng fuh tak maw, va chian teh ule, mi nge sa Sahrang a niha a lo hlaim chuan fukhur takin che ula, sa chung a van-duai palh ni awm pawhin siatin ka kham e Tunah chuan ka tiam ta," a ti a.

Chuveleh mipui chu an tlan ta hum hum mai a. Vung-
 tawna leh Zingkela leh Dozika chu daiah an lo tawm ru nge
 ni, mipui hmaah a falin an tlan thei tlat bik mai a. Kar
 kawt an zuk thlen chuan sakei ngei chu a kap a lo ni a, a
 thi lova a lo insaseng daih mai a. Kar kawt vela sakei
 hniak leh a thite chu an tireh sawk sawk a, a kalna lam an
 hriat chian em avangin an chhui nghal ta a. Tin, mipui
 pawh khan chuti tak chuan an thlau lova, kar kawt an zuk
 thlen ve chuan Vungtawna leh Zingkela leh Dozika'n a hniak
 leh thite an lo tireh avang khan an han bangbo deuh a
 Chutih lai chuan an zinga tleirawl, Laituaha chuan maua
 sakei thi kai chu a hmu ta a, "E, hei a kap fuh a nih ngei
 hi, maua hi a thi a kai tuar mai," a han ti a Chutah an
 zinga val upa, Tubuanga (Saichala pa) chuan, "Khai, hei
 kan sa hi a hliam a nia, tumah tlafal lovin finkhur takin
 che ang u," a tih lai chuan an thlanglam sir ruamah chuan
 mi beih a nei a ni tih hriat tak main sakei chuan rawl a
 chhuah tuar tuar mai a, mihring rawl a tel bawh a. Chu-
 tah Taitesena leh Hranga chuan rang takin luhthlak an han
 tum a Taitesena chu val upa, Sualhuaja'n a dawmbet a,
 Hranga chu val upa, Thangdama'n a dawmbet bawh a "Si-
 lai in keng bawh si lova, silai keng lut thla hmasa rawh se,"
 an ti a. Nimahsela, dawmbeh chi an ni lo uh an hriat
 chuan an thlah a, an lut thla nghal ta a Mipui pawh chuan
 an thlahfal mai bik lova, an chim thla ta a Sakei chuan
 kawr hnar ruam awi ko hnuaiah tan a khawh a, chhak lam
 atangin a chungtlak thoih si loh a, chboh beih a ngai a ni
 Sakei rawl han chhuah tuar tuar khan Vungtawna leh Zing-
 kela a seh a lo ni a Vungtawna han hawhchilhin kah a,
 tum a, a silai a puak thei si lova. Sakei chuan a silai pial
 lungah engtin tin emaw a man a, Vungtawna chuan a thlah
 duh si lova, a pawt kuna a luah a lo seh a ni Zingkela
 chuan feiin a chhun a, a fei a bentliahsak a, a fei bung
 chu phawi tal a tum a, chutah sakei chuan a lo man a, a
 nakah leh a banpuam a hap kawp a, a ban thapui a pet

dawk a Dozika kha erawh chu a lo la lum a Vungtawna leh Zingkela kha chu an inhiam hnu chuan an irsawng a, Taitesena zuk thleng thla ve khan, mi pahnih lai mai a lo seh tawh avang khan, a thin a rim lutuk a, chem sei (Kawlnam) a vih vak mai tumin sakei chu a pan chho va Chutih lai chuan Chhinga (Lalchaba pa) chu bapui en kung ah a lo lawh hman a Bapui en kung atang chuan, "Kha Taita, luh chhoh i tum em ni? Lut chho suh, mihring kon pahnmai e Khatia tih mai chi a ni lo Sider mu han pe ula, heta tang hian a lang chiang a ma, ka'n kâp ang e ' a ti a. Tumahin pe tang e ti lem bek lo Taitesena lut chho lah kha sakei khan a lo hmu chiang em em 'mu a, a mei a lo er a, a meihmawi te chu a lo chet ngat ngat mai a A rum a, a hmu a lo hiak vet vet mai a Taitesena chuan kawlnam chuan a han chhoh vih vak mai a Chu veleh sakei chuan rawl nen a rawn zal thla tawp mai a, i han ching zui deuh nawk mai a, bei zul zel lo chuan a ut-thut ta vung mai a

Chumi lai chu Hrang a chuan a nam bu lup a a meah a pawt a, an inlen thla ta a Sakei chu thinrim em em maun a lo vir thla a, Hrang chu seh si lovin a kanga Dozika a seh lai chu Darhiantha gan a viha va ngam si lovin a khawlin a khawh a Sakei kha'n fuh si lovin, Dozika th lai hrawkah chuan a khawh fuh ta hlah hma a Sakei kal sawn hnu chuan fei chu ban phawi na ni hui tum a, mahse a lo nghet hle mu a Dozika chuan pazirin a khabe tlawhchhana pawt tum a ti a A khabe tlawhchhan chuan an pawt phawi ta a

Sakei kha a kawng a kah chhat deuh awa gin chuti takin a chak lo zawk a Chuti phet chu ni lo se, an irseh tir teuh a rinawm a ni Sakei lah'n 'Ka pe fate an ni a ti dawn hauh si lo va Lama tan lo chuan sakei hluu hau bein mu zawng huaisenthlak tak a ni Moring n a tam-bneh bawk a, he sakei pawh hi a zam ve hle an tai a ni

Me an tihlum duh mai ang tih hlauhna rilru nei ang main, chawp leh-chulha sehhlum chu a nei bik hañh lō a ni. An zom hna ta hle mai a, mihring an tam si, silai lah chelek ngien ni tawh hek lo. Thenkhatin lungtumin an deng, thenkhatin chhehkhengin an deng, a thenin thangtuai leh moa zomin an khawh baw. Thenkhat a um, an thanchhia. A um loh jama min a mawng lam atangin an lo vawm. Sak a kir, an hñah leh. Theakhatin an lo chhah baw. Sak a hñah, mihring an an baw si. An chhah mangang nia tawh mai. Mahse, an hñam han thlak thihna than, em a nei si lo va. Nakinah zawng an han inrau king thei hñam a.

Sak a lah kha a la hñah viau mai si a. Thangkunga'n a han kap thuai mai a, a rawn bei leh mai. Thangkunga a thanchhia, hñah a mpaltlu a min hman theih, a vana hñam sak a hñah a lo bat ding ve. Chutah Chawng roma'a 'A bi ka emang e' tih palin puanin a khoh a, sak a chutah a lo dñh awzawng lo mai a, a hñah a. Chawng roma thurim chuan a han kap leh thuai mai a. Chutah zawng silal kha karah suhmithur kawh ang main an hñam a, an end ta mai a. Tu tih bei nge tih pawh hñat thei tawh hek loh, a bawp, a ban, a meih a thein an pawh phat an chawhlum ta ringiwt mai a ni. A lu chu Chawngroma kha kutthla' ta hñahung bei a min avangin an pe a, a mei chu Tantesenan a satthla a ni.

Chutah sak a an tihlum fel an han reh deuh lawk lai chuan Sadawt tlang Tantebele pa chul kawna an kar kam pakhat zawk kha a lo pak ve thawr mai a. Upango chuan, "E, kan kar pakhat kan lo mangnghih der a ni, a puak ve tat mai. Tlangval ngalchak hovin va fiah teh u, engti-za nge ni" an ti a. Tlangvalho an va tana a hmun an va thlen chuan tlangval, Kila, a lo kaphlum der mai a. Kila hi phungzawl, luhat nei n ni a. Mipui tlan rual khan a tlan-ve a, kil kawngah khan a luhat a puang a, a tlu a.

Tumahuin buapui hman hek lo, an tlanhamsan vek a. Mipui tlanham lhuah a luhai a lo reh a, in lam pan lovin a tlanham ve leh mai a. Mipui tlannti lam hte lovin a ni lo lamah a tlan a, ka chu hte lovin a supuak palh ta a ni. Tichuan, Kila ruang chu tlangvalno chuan an hlawn a, an zawn hawng ta a.

Hein zan khaww ri tui tui atang reng khin thluw
a thaw vok vok mara Zing ri chuak tir atang chuak
thaw' an kawt butan chuan Sar' a zam ruh mara Lal
leh lapa' ng in chaw the lo nsa mara Khawna sal
leh Hein blaw nei ruwm takon tek dunga hma tik ta
tla chuak thu, thu chluh zai rel lovin an mahawkhaw
tuw tum mara Mipn thlaw hru lawk atang knaw
lah chu haw thei leh lovin an kawt kawdak chawf cham
mu haw' a Vawt luh a hru a tuw kuk kuk a, an maw
khaww a a hawk leh huth huth thin Tui lah chu a
thaw hru hru hru mara haw' a Zing ri chuak cho
leh chu chluh dunglam tak tui awngin a hru an a hru
ruh mara haw' a a Thenkha leh chu sawi mu hieh thei
si lo engemaw blaunun an tuih a mara, an khur ri
an khur ru mu baw a A khawchang mihang awn,
engemaw emchang hre awn ruil chia chuan 'engemaw thu
rapthak tik lo thlang tur' hi awn dawn tlat hru an
thuah a mara Tui tak chaw ei thei aram lah an awn
h k lo. Cautia hlauthawng tla an awn lai chuan, zing
chaw ei kham fel zen zawnah chuan 'zualko' an lo thlang
a Zualko hah lutuk leh thlapang chu tawng pawh an
tawng lawk thei lo va An hahdam deuh hru chuan an
mham thu rapthak tak mara chu an han sawi ta a "Vung-
tawna leh Zangkela leh Dozika leh Tatesena sakein a seh"
tih chin chiah an sawi thei a Eng'anga na nge an nih tih
leh engge an dinhun chiah pawh hre hru lova lo tlan
an ni a.

Chutia zualko thu an han hriat chuan khawchhung chu a buain a buai ta nuai mai a. Nunau mangang jap thawm nen, ar kawkkawdak leh vawk hawk ri nen, a rikin a rimum mum-mai a ni. Rei lo te te danah thu thar a lo thleng reng a, thu pawh a chiang tial tial a. Lalho mangang awm ngaihna pawh hre lo chu an tlanliam ve ta a Chutah an hriat lawk loh Kila ruang chu an rawn zawn thleng bawk a. Kawngdung tluan mai chuan nunau mangang jap thawm chu a ri ta chuah chuah mai si, han inthlem leh han inhnem chuang tur lah an awm chuang hek lo. Tin, Lalho khan Dil-kawnah nunaaho nen an lo hmuak a

Sakei chu an tihhlum fel khap a zawnna siamin an zawn a. Hliam tuarte pawh kha zawn tumin zawnna an siam vek a. Mahse, Vungtawna leh Zingkela kha chu zawn loh an kal thei mai a. Sakei ruangin hma a hruai a; a hnungah Vungtawna'n a zui a, mi pahnhin an kaihkuah a, a kut chu a lu chungah a suih a. A hnungah Zingkela'n a zui ve leh a, mi pahnih bawkin an kaihkuah a. Taitesena leh Dozika erawh kha chu kea han kal rual lah ni hek lo, hreh tak chungin an zawn ta a ni.

Dil-kawn an lo thlen chuan Vungtawna a lo hmasa ber a Dari (Chem nu) chuan, "E khai, Tawna, a na teh e maw!" a lo ti a. Vungtawna chuan, "E, keinite chu na lo ve a, keimahnin kan kal thei alawm! A na meuh chu hnungah khuan an rawn zawn dawn kha," a ti a. A hruah Zingkela a lo thleng a, a hnungah chuan Taitesena leh Dozika chu an rawn zawn a ni. Dil-kawnah chuan an chawh-pui a. Lalho khan 'sakei tur lakah a tha ngai e' tin mai-pawl hel an lo velsak a, an pe a. Fel takin na tuar lo ang maiin an ei thei theuh a ni.

An chawh hahdam hnu chuan an kal leh ta a. Kawt-chhuahah chuan tar leh naupangchhia hoten an lo hmuak a, feh rehsan chuan in an thleng ta a. Tichuan, in an thlen

fel hnu chuan Taitesena chu a nu (amah hting'u) khan artuite kengin a va tlawh a. Taitesena hnenah chuan, 'Taita, a na teh emaw'" a ti a. Nimahsela, Taitesena chuan, "Hengte chu na lo ve a' Hei aia nâ tih hi ka nei a ni" a lo tihsan a. Chuta an tawng lo hriate chuan an duhâm ta deuh a. "I mi uiresan hi nâ ka ti zawk," a ti, ti te, "I mi hursan hi a nâ ka ti zawk," a ti ti tem an sawi thang ta a ni

Tin, sakei kha aih a ngai si a. Sakei aih chu huam tuarte khan an hriat ve hman loh an hlau si a, a theih anga ranga sakei aih chu huatsaih a ngai a. Tin, Kila phum a ngai bawh si. Thenkhatin Kila thlan lann an phum a. Thenkhatir sakei vun an lip bawh a. An lal, Dokhuma'n sakei kha ran lu kima aih a tum avangin thenkhatin sial, vawk, kel, ui, ar an puah bawh a. Sakei chu a vun an lih fel hnu chuan mihring zawna hlâng hi an siam a, chumi hlâng chuan tahrang an kaikul a, chu chu sakei vun chuan an khuh a. Sakei ruang lem dinin zawnkan theihin an buatsaih ta a. An peih fel hnu chuan lal, Dokhuma pawh chu sakei ai tui chuan a inbuatsaih a. Tichuan darkhuang te, darmang te, darbu te leh khuang te an han tum ri a. Mipui chu lal mualah chuan koh ang matin an lo kal khawm zut zut mai a. Nimahsela, he sakei hi lal Hei oda thi turin "Ka thihni chuan Juda mipuite hlim bik lo rawh se," tia. Juda challang tam tak tihhlumtir a tum ang deuh kha a ni a. Mi tihlungngaih a ngah em avangin khawtlang an hlim thei lo a ni

Tichuan, ruai theh khama mipui lo thlen kim hnu chuan an lal, Dokhuma chu hmeichhe lema changin a lo chhuak ta a, Kawkpuzikzial puanfen arawn feng a, hmeichhe kawr a ha a, tuibur a zu a, Saiba bengbeh a beh a, êm a phur a, hmuithlur a khai a. Tin, hmeichhe lema chang mi pathum in anrawn zui bawh a. Fimkhur awm em emin an lo kul a, sakei kha hlau awm takin anrawn en dek dek a. Sakei vuna tuam, hlâng kha mi palun an chawikang a, an hnung

tawhtur a, hmeichhe lema changho khan an va hnaih a, sakei lu-ah khan hmuithlurin vawithum an han khaktir a. Tuih lu-ah khan vut an thun a, vut kha an hamkhuk khum luai luai a. Tichuan, an hnung tawhtur a, sakei kha hmuithmah hmeichheho chu um angin an rawn zawn pheir a. Sakei an hnung tawhtur a, hmeichhiato khan an hnaih leh a. Chutiang chiah chuan vawithum an innawr let a, chumi hnu chuan inehhungah an luhsan ta a.

In chhunga an luh hnu chuan, sakei lu neitu Chawng-rubn note, mi sawm lai, pasaltha thuan famkima inthuan-mu an lo chhuak ve ihung a. Hla deuh hlek atangin sakei loik chhu; ni awm takin an rawn veh kual a. Sakei bul an lo telen chuan sakei chu an han kap ta thui thui mai a. Chutih lai vel chiah chuan dartum thiamhovin daibu leh darmong leh darkhuangin sakei aihna hla an lo tum reng buwk a. Chumi, hnuah chuan pasalthaho chuan in chhungah an luhsan ve leh ta a.

Chumi bu chuan lai tlavgat Hrangvawna hovin mi sawngi dawl lai chu puandam te, puandam te sinu an telen khualin chhuak leh ta dual dual a. An lam zawh chuan sakei aih chuan an zo ta a ni.

Tlavgat rin aih hlam tuarte kha an tuar a chbelin an buwk a fet hle mai a. Vungtawna kha a lua seh ni si, hark tika a awm reng thei mai kha, 'A lu hi a sentieu a ni ang e,' an ti a. Nimahsela, sakei ngho hi mihring lu ah hian a lo 'A awzervat lo mu; a tuarfei vang chauh a lo ni zawk. Tichuan, fet takin chumi ni chu an nileng ta mai a. Zanah chuan nula-tlavgaiten theih ang anga enkawlin an buzipai a. Khawyar dawa lam chuan Vungtawna chuan a lu an thuma khan a na a tizuaf hle nua a hria a. A thuisaktu Chhinga chuan a han phelhsak a. A phelth veleh chuan a thluak a lo chik chhuak zawk mai a, chuta tanga reilote, khawyar fet hnu chuan a char thia ta a ni. Vungtawna hi tlavgat pha lai, an lainu Darroluti nutapa a ni a. Tin,

hliam tuar zinga thi hmasa ber a ni a; Lal chuan puanduma tuamin sialin a thiaehhah a ni A thihni hian sial an talh a, an puah ngah a Tlangvalhovin kuang tur thing hian tak an kit a, chu chu tawng nga velah an tan a, a lajah an ekphel phowk a, a tawn tawmin ruang leng zana an ker hnuah an zawn haw a Thenkhatin an chluatlaiab' tap an lo chhep bawk a, Sial puah nen, tap chheh nen, kuang tuk nen: thenkhatin zu bel an rawn pulut a, zu an lo sawr a, an sem bawk a Lenpustu mipui nen, an sul an lam a tam si: a chhungte pawh an buai a, lah pawh an tap tha hman mang lo a ni.

Kuang chu in chhungah an tap chheh tharah khan an dth a A chhungah Vungtawna ruang chu an zalh a. Thing (kuang) phel leham khan an chhin a, lei leh cut sawhizkin a inchuktuahna kha an zutphui flat a Tha, a kuang kha hnuailamah an rek pawp a, mau dawtin an zawn a, in hnuai lamah mau dawt kha an rawh thla a, lei laih khuar zau takah mau diwt hmiwr kha an phum a. Rim engmah a chhuan theih loh nan chunglam zawn zawn an zutphui flat bawk a Tichuan kuang bulah khan a kual chhuak an mipui an han chhep kual ta a Kuang chhung a lo lum a, ruang chu a lo tawih a, a tawihui (a thu) chu mau dawlah in hnuai lamah a luang thla a, an lei laih khuarah khin a luanglut a An char uluk em avangin in leh a velah chuan rim engmah a lo chhuak lem lo

Tichuan, buhtuh nisa hnuaiab chhun-zan zawmin in- chhungah mipui an han chhem ta a ni a, a hautak em em a ni Tlangval thing putute leh meituahtute kha zum an hra' reng bawk a Chut'a chhunzan zawma ni sawmhnih lai an ur hnu chuan kuang chu an hawng ta a. A ruh chu filhfi takin a mut ngai ngain a lo la awm a. Chu chu an la chhuak a, an silui a, puanin an tuam a, thulah ah khung tha ta a. A luruh cawh chu a farnu, Darroluti chuan nisa ah te phoin sahriakte a thih pin a. Chutianga a luruh hao

efhian chuan sakei khan a thluak bur chu a lo seh pawp naneuh mai. He sakei' hi a huatthlala bawk a, a lu ro khelfaf tawh chur an lalau, Darroluti chuan diriam em emin khawlah chuan a chhîr let tawp tawp mai thin a ni.

A hnuañ Dozika a thi ve leh a. Ani hi lal chuan vawp pain a thlaiehhiah a, puandumin a tuam bawk a. Kuanga unJovin thlanah an phum a ni. Amah hi pa naupang te, fa palhat chaup nei a ni. Dozika hi chuan a malpuia sakei sehna aini, a hrawka an khawhna kha a tuar lo a' nih an ring zawk. Ani chuan mi fate zah lutuk hlauin a hrawk huam kha chu neu tea sawin, a malpu lam a sawi na zawk a, mahse, chu chu mui an ring tehchiam lo a ni. Tichuan, Dozika hrawka fei kha a neitu an zawng ta a. Tumahin 'Ka fei a ni' ti ngam tawh hek lo. A khawh lai hmutute lahin mi zah lutuk hlauin sawi duh tawh bik bawk hek lo. Tichuan, fei chu lal tualah an sawhphun a, tumahin ka fei a ni e' ti ngam tawh hek lo; Tantesenan a mutna khum atanga a lo hrist ve chuan, "Ka fei a nih kha. Keiman fei ka thlah a nia," a ti a. Mahse, an awi lo aniang chu, lal tual amî chu an phawi a, zawibuk bangah an thiat a. Tlai khaw hnuañ Darliathanga pa, Vungsekia'n mi tam vak lo awm lain "Hei chu kan fei a nih hi," tun a la ta a ni.

A hnuañ Zingkela a thi ve leh a. Ani pawh lain puanduma tuamin vawka bawkin a thlaiehhiah a. Amah hi pavalai tak, fa pathum nei a ni. Ani pawh hi kuanga ur lovin' thlanah an phum a. An phum dawn chuan lal chuan vulna thu a sawi a. "Hei, vawin niah Zathuama pa chuan min lo borahan ta mai a, minin kan uin hrilhah-thlak kan ti em em theuh awm e. Ani hi pasaltha huaisen leh sakaphei a ni a. A thenawm khawvengte pheî chuan in sa timuhah leh in sa bel ber a ni ti ila, dawt kan sawi awm love. Ani hian ramahhah nikhuaah pawh hotu nih ting takin tiangvalhote a kalhrai thin che u'a, tiangvalho te pawhin ani nova chhuahvah chu a nuam in tiin, in thla-

muanpui em em thin a. Vanduaithlak taka vawin niah in hotupa, in ramvachal ber in chan ta hi a bik takin ramvak mite leh tlangvalhoten in chan ropui em em a ni. Pasaltha huaisen, sa kap thei tak khua leh tuta an awmate hi lai tan pawh an hloin, thla an timuang a, awm an tinuam em em thin. Kan nu kap pate hun angin mihlung ral hlauhte awm tawh mah suh se, sahrang sahuai lakah pasaltha te hi an hlufna a chuai chuang lo Chu a hlutna chhuanawm tak chu hmanng chhuak ngamin Zathuama pa chuan tunah pawh a taksa leh a nunna a lo hlan ta a. Serhmunho hian kan chan ropui em emin, Serhmun khaw mipui zawng zawng aiawhin 'A paw mang e' tih hi ka thlahna ni rawh se,' a ti a. Tichuan thlanah chuan an zalh ta a.

Taitesena chu a inhlam ni atanga ni sarh lai a la dam a. Ani hi sakei khan a thihnuunah leh a malteah a ruh sawm rawpa a seh a ni a. Chuti khawpa hliam na tuai si chuan vaibelte a la zu a, fel takin a thiante leh amah rawn tlawhtute chu a lo kawm thei a. Dari (Chem nu) chuan, "A thihnuun sakei sohnaah khan a vaibel zok khu a lo chhuak thei a ni," a ti. Taitesena pawh hi tuarfei hle mah se, a hliamte a nat em avangin a nu telin a chau ve hret hret zel a. A thih dawn za khan a nu khan nau a vei ta tat mai a. An inah chuan nau han neih chu tih rual ni hek lo, a nutapa, Zalala inah an hruai phei a, chutah chuan niu chu a nei ta a ni. Tichuan, Taitesena pawh chu a chau ve ta tial tial a, an inhlam atanga ni sarhna zianglamah phei chuan hiak pawh a harsa ta hle a. A chhuangte leh laina, nula-elangvalte chuan an theih ang anga enkawlin an bawisawm a. Chutia mangang thlaphang taka an kil hai lai chuan chauh tawh nak-a-lain Sarkuti zai tawite a han sa a. A pa chuan, "Taite, i zai a ni maw, i lung a leng em ni?" mittui tla zawih zawih chung chuan a han ti a. Taitesena chuan, "E, ka han zai mai a nia, thlaphang suh u, ka harh e, ka tha loh mai ang," ti chungin a sawngvai zai ta niai niai a.

Chutaanga 'rei lo te, Serhmuna an awm kum rukna (1904)
 "Tomir thla de chho, buhtuh lai, chawhma lam thingphur haw
 hun vel lai chuan a chat thla ve ta a ni."

Taitesena pawh hi lai chuan puanduma tuatin vawkpa
 bawkin a thlaichhiah a. Tin, a pain a nupui neih mo lawm
 nana a lo zuat rilruk, sial pa, lian takin a thlaichhiah bawk
 a ni. Taitesena thlan chu an kawtkaiiah Serhmun in 300
 zet Uagval leh pavalai hovin an lai a. Mi thenkhatin
 kuang tur 'lung' an pu bawk a. Thenkhatin sial leh vawk
 an puah a, rawn lenpuitute'n zu an rawn pulut bawk a
 Fatuho labin ruai buatsaih fel thui duhin an lo che ve sek
 hlawn si. Thlan lai lah tlawmngaia laih tam tumin an in-
 chuh buai bawk. Mihring nen, ui sa rim hriaa lo pung-
 khawm an insual bawk si. Taitesena te in leh khawlai vel
 chu 'huaina rei a lian' a ni ringawt mai a. An nu nau lo
 nei buai bawk si nen, a buaithlekzia chu sawiin a siak lo
 a ni ber e.

Taitesena chu thiaiah chuan vui tur a ni ta si a. A nu
 khan, "Taites ka hmu lo takngial dawn e." tun a nupia
 Zafala in atang chuan thei leh thei lovin a lo haw a. Tai-
 tesena ruang chu chhungkhat lainate'n an lo kil a, an zingah
 chuan a, nu (amah hringtu) pawh kha a lo thu ve a. Chutah
 a nu lo lut khan Sumhmun atangin jah-hlain—

"Awi karei, Taites, Kawikei lunglian veng aimaw,
 Engtiange kan awm tak ang? Taites, heti mai tur em ni?
 Kan va la tiam lo em! Vawikhat tal minthan ohhang teh.
 Aw, Serkhawtlang lenrualte u, min dem lo u.
 Chun leh zua chawi loha scilkan, ka nau, ka'en ngam lo.
 Ka nau pillei thim thiahrat huata zal tar ka dawn
 ngam lo,

Aw, Taites ka au ding zo lo.

Min ngai ve to em ni, Taites,

Rihang mual lam i tum le?

Anih leh e, fankhuah chuan i pi, i pu, i patq i han
 hmu ang a,

Kan awmdan zawng zawng hi han sawi langin;

Famkhua aṭang chuan min han thlir ve thin ang che u aw,"
tjín tah hla dangte nen thiam tak main a han ṭap ta a.
Tāh a thiamin lung a kuaṭ bawṭ a, an inah mī an tam tēh-
lul nen, ṭap lo aram pawh an awm lo, an insūt tluah tluah
hlawm mai a nī.

Tlāia an vui dawn chuan an lai, Dokhuma chuan vuina
thu a sawi a Hla thuin a bul a han tan a.

*"Thang tak ang maw, chhaktiang hrum sawm zingah,
Chunriangi chawṭ, Ralthatchhunga,
Sailo daingul a tliak e,"*

"Hei, vawin niah kan khaw tlangval chhuanvawr, Ral-
thatchhunga chu kan lo chan ta a. Ani hi kan hriat theuh
angin kan khawtlang tlawmngaihna meichher chhi êngtu,
kan khawtlang leh zawlbuk nun siamthaṭ, kawng tinrenga
mī harsate leh ṭanpui an ngaihna apianga ṭanpui thidtu leh.
pitar-putar, naupangte chena nun khawnuama siamtu, kan
Serhmun khua chang pawh nī lo, khaw thenawmte thlenga
nun entawntlaka nung a nī a. Hei, tuna a boral chhan pawh
hi tumahin kan hain ka ring lo, thiante chhana huaisen taka
a nunna hial a lo hlan ta hi theihngihl theih rual a nī
lovang. Vawin niah a taksa hi lo vuiliam mah ila, ṭhang
leh tharte thlenga nun entawntlak mī a hnutchhuah a. Nau-
pang tē mah nī se, a nun mawṭ leh duhawm hi ka sawi ung
thein ka ring lo. Vawin nī a chungchang thu ka sawite
hi ruang chungka ka fakderna mai d nī lo tih chu vawina
Serhmun mipuite hi a hrechiangtute in nī a. Chubakah,
hetia nī hnih nī thum lek thila ka khaw tlangval pathum lai
leh pasaltha huaisen pahniṭ lai mai ka chan hi chan ropui ka
inti em em a nī," (A hnuk a ulh a, thu tam tak a sawi thei
ta lova) "Thu tam tak sawi a har e, i duhtawṭ mai tēh
ang u," a tī a.

Chuhia lalin thu a sawi zawh chuan Tahlesana Ni Dung
 ngai chuan thu a sawi ve a. "Hei, vawin nia kan chung
 thil lo thlang leh hmanna lawka kan, Serhmun khaw thu
 thlang to kha han ngawh ngawh a pawl ngawh ngawh mai a
 Hei, vawin niah ka vahpa Rukhatchunga chuan min bo
 ralsan ve leh ta a. Ka vahpa, kawng engkima mite tiuk lo
 leh roal pawina pawh nei zo hlei lo, Serhmun khaw mipu
 lai leh upate a a nihna bak baka chawimawi a ropui hmin,
 thalna zawng zawng in han khumtir te hi a mak ka tim ro
 pui ka ti a. Thil zahthlak kan phu loh chawmawina a
 dawng a ni tih kan hria a a lawmawm kan tin a zahthlak
 kan ti em em bawh a ni. Tin, tung a nat chung zawng
 zawnga kawng engkima kan buai hah pawh ngai lova mi in
 bualpurna to, kan chung nula tlangval Serhmun mipute in
 thalna leh in mi hmangahna te hi a hre hman vek a
 Heng in thalna zawng zawngic hi amah pawhin dam leha
 han rula cho u hi a chak thu a sawi a. Vawin nia pawl
 ka tih ber chu, amah pawhin a chak em em kan chung in
 tlawngahna to, thia leh tui insenna zawng zawng to a then
 a zar lai pawh rui leh thei lo che u a a borai ta hi a ni
 nia a sawi a. Chumi zawhah chuan an zawn chhuak a
 "Lung kuang ah zelhin an phum ta a oi

Serhmun ho chuan hia an phuah leh a

"A rei har e, lai danga chuan, Thlangva lam a zir leh e
 Serhmun vawin khudhrui lovin kawkel lunglan kan chah,
 Nae lai lai angin,

an ti a. He hia, hi an sa an sa thip a ni

BUNG 8

AN CHHUNGKAW KAL ZEL

Kum 1904 Khuangchaw thla chuan an lal thlangval Hrangvunza chuav nupui a nei ta a Heta tang hi chuan kumthung, rorel thei a lo ni a A pa, Dokhuma pawhin rorel na cha a kutah a hlan ta a ni Tichuan, Dokhuma chuan Serhmun in 100 lu hruan Hmentha khaw siam tu in a chhokthlaksan ti a (Hmruntha khua hi tonth chuan Tripura Serh-a awn a ni) Hmrunthaah chuan ni awnha lal mai ni tiw loon, ana khaw siam ngeah 'lal' a ni ta a ni Hmenthaah hian rei pavn an awn hman lo thlah vandur thlak tikin thuri an ve ti chuan mar a, ni tam takin an th h phah ta mai a, chu avang chuan hlan leh thlaohang tih in Hrawngchua th an insuan a Heta tang hian Behlaag-chhip-ah an insuan leh a, hetah hian an nupain an th ta a ni Fanu pahni lei tapa pahui an nei a, chungte ch i Tarsangi, Chawngpuu, Huaphana leh Thuamhana te in ni

Serhmun lal, Hrangvunza hote pawh ramte a lo bua a, hmarlam rom thla ziamin kum 1905-ah Bunglehmunah an insuan a, Serhmun khua chu an rihsan ti a ni Bunglehmun an pem dawn hian Taitesena chungte chuan Taitesena lo beahna leh a thlan hman awmna a nih avangin Serhmun khua chu kalsan an hreh hle a. Mahse, midang zawng zawng in kul dawn si avangin kal loh theih ni bik hek lo An pem dawn chuan Taitesena thlanah chuan thlan lei kel hek loh nan tin lungrem aiah a Ni, Dungsangi bel vuak Ting bel atana an hman thinte leh an bel dang chhawin peih lohte chu vaw kehni fel takin an rem a, an kalsan ve ta a ni

Bunghmuna an awm hnu hian Taitesena lawmnu, Thang-rikhumi chuan pasal ah Baia a nei ta a. An inneih ni chuan Taitesena pa chuan lungchhe teuh chungin fanu pasal nei anga ngaiin vawkpuiin a lawi sak a ni. Tin, a lawmnu pakhat zawk, Chawngnhuaili pawhin pasal atan Khualkunga a nei ve bawk a Tin, Taitesena farnu, Kawlhnuaili pawh nula puntling lo niin Bawichhunga pasal atan a nei ve ta a ni.

Bunghmuna an awm tirh lam ti ita, Serhmuna an awm tawp lam mah atang khan Pathian Thu (Chanchin Tha) a lo thleng ve ta a. Mi tam takin hming te pein, Pathian thu an awi ve ta a. An lalpa, Hrangvunga pawhin Pathian Thu awiin Kristian a lo ni ve ta hial a. A pi leh pu atanga serh leh banga a lo nei zawng zawngte pawh chu engahmah ngai lovin a tuallia seluphan te chu a kit ta pawp pawp mai a. Zu leh sa a nghei bawk a. Chutia an lalpa berin Pathian Thu a lo awi tak si avangin, a khua leh tuih pawh Kristianna chuan hma a sawn chak phah em em a ni.

Mizoram hmun dangah chuan lai leh upate'n Kristianna an do nasa hle a; an zu leh sa hmuhna bo dawna an hiat avangin pawl an tin, an khua leh tuih Kristiante tihrem leh tumin nasa takin an bei a. An vua a, an vel a. Thenkhat-te phei chu zanthim khawchhe hnuaia khua jatanga hnawh-chhuah leh kut tuar tam tak an awm a ni. Kristian hmasa hote lah an huaisenin an nghet em em bawk a. An nun a thain, thil sual tih hi an hlau a; nula rim takngial pawh sualah ngaiin an inkhap a. Fiamthu thawite leh zahmawh sawite chenin vanram kai lohnaah an ngai a, an nun an hman thianglim em em a ni. Tunlai ang hian piangthar Chhandam nih inhria pawh an awm ve lo Pathian thu awia, A duh ang thilpa khawvel suahna chi zawng zawng kalsan a, nun dan thianglim a, thih huna Pathianin vanram kai tlaka a ngaiha kai chauk tur niah an nggai a ni. Tunlai min thil tih thata chhandam nih tum an tih ang hi an nun hman dan chu a ni deuh ber mai. Tunlai kan ramah zawng

piangthar, chhandam nih inhria thlamuang tak tak, sual tinreng tih serh chuang si lo, vanram kai lo tur tam tak kan awm ta zawng a nih hi! Kan hmuhsi em em, kan pi-pute khan an tifu phian zawk mahna! Bung-hmun khuaah zawng an lalpa ber Kristian a nih tlat avangin Kristiante'n tihduhdahna an tawh ve lo chauh pawh ni lovin, Kristian an pung chak hle a Kum 1906-ah phei chuan Tihkoh, Phawka an rawn thutir ta hial a Kristiante an hlimin an thla a muang em em a ni.

Tin, Bungmun khuaah hian Taitesena pa (Pahanga) te nupa pawhin'fa an nei ve leh ta a Taitesena thih dawn zana piang kha chu, a u Taitesena hming than a tawi em a tin 'Hningthantawu' an ti a Nimahsela, Taitesena hming than a tawi dawn loh avang emaw ni, naisen tein a thi leh ta mai a. Bungmun khuaa piang chu 'Hningthanchhinga' an ti a A hnuah Hrangthanchhunga te, Khianghiana te Hningthanchawla te an lo piang leh a Khianghiana hi chu an hnám hming 'Khiangte' chawia sak a ni a, a dangte hi chu an u Taitesena nihna chawia sak vek an ni.

Bungmun an awm lai hian 'Harhna' (Hlim Lamna)-in Kristian hote chu a rawn chum ve ta a Kristian hote chu hlimin an lam mup mup reng mi a Mahse, a hnu lawkah khawvel lam harhna 'Tlanglam zai' a lo thi ve leh a Bung-hmunah hi chuan Kristian an tam zawk avangin khaw dang ang em chuan he Tlanglam zai hi an hlimpu lo

An lal, Hrangvunga hi a pa mi, Dokhuma ang bawka buh-bal khawtlanga intodelh duh mi leh hna thawh lova awnte ngai thei lo mi a lo mi ve bawka Chuvangin Bungmun hi buh leh balah an intodelh em em a Kum 1910 Mautam sehshamah chuan Zoram hmun tam tiki buh an thar lo va, chuvangin Bungmun buh hi an phu hual huai mai a. Kum 1911 Mautam kum pawhin Bungmunhuo chu an tam mangang ve lo a ni. Hetia Zoram mi tam tak

ten, Binghamun bih an phurh chhuah nasat avang hian an lai. Hrang'unga pawhin a fate hmingah chawin 'Khawtin-chawma' te 'Khawtin-dawla' te a sa a ni.

Binghamunah pawh rei tak awm ta lovin kum 1911-13 kum tawp lamah chuan khawthlang -Phuldungsei (tunah Tripura ram chung) ah an pem thla ve ta a - Phuldungsei an awm lai hi chuan Kohhran lam pawh a ngeinghetin ram dangte pawh an dai durh ta hle a ni. Vai dawr nacharete pawh an hriain, khawnvartute leh nawalhte pawh an hmang tan ve ta a ni. An khawnvartui hngaichhuah tan dan chu hetiang hian an sawi thin : Tum khat chu Neikang luidungah la tawhhu an kal hlawn a, thlasik tantir lam a ni a, riakh-buka an awm lai chuan ruah a lo sur ta a, vawt an ti em em mai a. Vai khaw hnai ber, Vawmbuk khua chu an hnai hle tawh nain tawng an thiam loh avangin Vai ina mei han ebhit chu an hrei hle hlawn baw si a. Mizopa meitalthan mei chhem an han tum a, an meibu phuai chu a lo hnawn a, a mutkar thei ta hauh lo mai a. Chutih lai chuan vai lawng a lo chhova. Chutia meichnem tuma an berh lai chuan Vai chuan saidawimin khawnvartui a rawn la a, han leiba nawhalha han halsak a tum a. Mahso an la hriat ngui loh thil anih avangin tuisik leh turah an ngai a. Thenkhat chuan thing a hnawn nak alatai tur han leh chu an phat lova, Vai chu an dawm bet a. Vai khan an hriat lohzia leh an mamawh si zia kha a hria a, a tum lui tlai baw si a. Nakinah chuan thenkhat chuan, "A, engemaw tak a hria a ni ang e, duh leh a tum ang chuan han tihir' teh u, thing te chu a dang pawh kan fawm leh mai tur alawn," an ti a. An thing chhehah chuan khawnvartui chu a han leh a, dawalh chuan a han halsak ta a. A rim lah chu a na em em min a. Chutianga tur alh thei ta mai chu an hmah vawikhatir nin, chutatang chuan Khawnvartui hi an hre-chhuak ve ta a ni.

Heng hun lai hian kan pi leh pute ho chu an la a in, an mawle mah ti ila, Vaiten tantirh atang khan Vaiten an thlen chin chin chu pawisa (tangka) hian a thleng ve nghal zel a Heng Phuldungseia an awm hnute hi chuan pawisa hmin nachang hrian an ngaihlu em em tawh a ni Pawisa erawh chu e la tlem a, a awm chhian lah a hlu em em baw a Aizawla Sawrkar hnuaia an inhlawh pawhin pachangin nilengin anna 8 (duli) te an hlawh thei hram a Vairam bazarah pawh Cheng khat (Rs. 1/-) pawhin pachang phur khawp thil a lei thei a ni Tin, sawrkar hnathawh tunlaia cheng sang chuang hlawh thei ang hote pawh hian Chengnga (Rs. 5/-) te an hlawh thei a ni

Tichuan Phuldungseia an awm lai 1919-ah vanduarthiak takin Khawsikpui awmna (Influenza) a lo leng a, m'hrung an thi ta zawih zawih mai a Nikhatah mi pali-panga te, mi pariat laite an thi ta mai a He hihmuh hian Taitesena pi, Pahanga piwh a sapu tlangval, Khianghiana nen an thi a ni An thlanh chuan an pu, Lalhrima kah Tumpang lu an chhiam thlak kha an tar vuh mai a ni

Tichuan, thlaphang takin an lalpa, Hrangvungtho chuan Phuldungsei atangin hmarlam Tlangsang khuaah an insuan pnei a Tlangsang khuaah hian Taitesena nau, Dotinthata chi Kohkan Upa ah thlantlin nun, an nemnghet nghal a Tin, an tupa, Lalhinga pawh Tirhkoh-ah rawih nun, nemngheh a ni baw a Tin Taitesena farnu, Kawlhnuan pawh 'Tirhkoh Kawlhnuan' tih a ni Tlangsanga an awm lu hian vanduarthiak takin an nau, Hrangthanchhunga pawhin a borelsan ve leh ta a ni

Tichuan Tlangsang khuaa an awm lai hian Reiek lai, Sailianpuia hmeinu Rosailuti'n 'Kawrthah khua' a stam a Taitesena chhungte chuan Tlangsang khua (tuna Tripura ram chhung) atangin an lai, Hrangvunga kalsanin Kawrthah

khuaah chuan an pem chho ta a ni. Kawrthah khuaah chuan Dotinthata chu Kohhran Upa-ah thlan nawn ngai lovin a tang zui nghal a. Tichuan Dotinthata chu a naute, Thanchhinga leh Thanchawla'n an indansan hnu chuan in pui luahthu nin, a nu Lianzovi pawh a awmpui zel a. A nu Lianzovi pawh chu tarkuna damin Kawrthah khuaah a boral ve ta a ni.

Tin, Dotinthata hian fapa pahni a nei a, Liankhuma leh Vanlalawia te an ni. Liankhuma hi Kawrthah Kohhran chuan kum 1947-ah Kohhran Upa-ah thlantlin a ni a. A pa nen Kohhran-ah rei lo te rawng an bawl dun hman a. Kohhran Upa-ah an nemngheh hma deuh hlek in vanduin a tawh ta a. Biak in thutthleng tur thing an kih chu thing dangah a inwawtang hlauh mai a, chumi siam tura a lawn chu a chesual pah a a tla ta a. Kum 27 mi ni a, fanu leh fapa pakhat ve ve chauh nei hmanin ni 18.1947 ah a rawng a bawl mek LALPA hnenah a chawl ta a ni. Tin, a nau, Vanlalawia pawh Kohhran Upa-ah thlantlin nin nemngheh a ni a. An pafaa Kawrthah Kohhrana rawng an bawl dun lain a pa chuan kum 1965 Krismas ruai theh dawn tepah van lam ruai theh turin a Kohhran enkawl leh a chhungte chu a kalsan ve ta a ni. Tin, Tatesena farnu, Kawlhnuan pawh in fapa pahni a nei a. Chung a fate chu Tlanchnuaha leh Vanlalkima te an ni. Tlanchnuaha hi Langkai hi ruam Buksang (Mizoram) khuaah a boral a, a nau Vanlalkima erawh chu tunah Boral khuaah a awm a. Amah hi Kohhran nula tlangval Zaipawlte hruaitu ber a ni. Tin, an nu Kawlhnuan pawh tarkuna damin Kawrthah khuaah a boral a ni.

BUNG 9

TAITESENA RUANG LAKCHHUAH

Taitesena chu kum 70 lai thlana a mut hnuin Kawrte-thawveng YMA nula-tlangvalte chuan kan ram tlawmngaihna lo tlahnam zel an hmuhin, "Taitesena ruang hi la chhuak la, a chanchin kan hriatte thawnthu mai ni lova a tak ngei a ni tih kan hmuh chuan, kan ram tlawmngaihna lo bo tial tial pawh hi thar thawh leh theih dante awmin ani ngei hian kan hma hruai sela, a hniakhnung zuin, tan lak thar leh theih dan a awm ang e," tih ngaihtuahna an nei a

Tichuan, kum 1973 ah chuan Kawrtethawveng YMA nula tlangvalte chuan Pu Saichala chu Pu Vanlalawia Kawrthah khuua mi hnenah Taitesena ruang lakchhuah phalna dil turin an fir a. Pu Saichala chuan Pu Lalawia hnenah chuan, "Hei le, Awia, kan nula leh tlangvalte chuan kan ram tlawmngaihna lo tlahnam zelte hi an thilin Taitesena ruang hi phawrh la thawnthu mai ni lova a tak ngei hi hmuh a lo nih chuan, eng emaw chenah kan rilute titharin tlawmngaihna lamah pawh kan ziaawm theih an ring a, an hma-hruaitu atan an duh ta a ni Nimahsela, chuti mana ni thlan han hai chu 'hiltih mai chi a ni lo tih an hria a Ngun taka kan han ngaihtuah leh kan han chhui vang vang in nang hi an chhungkaw ziding ber leh phal theitu i nun kan hria a Chuvang chuan lakchhuah kan rawn dil ene a ni ?" a ti a.

Pu Lalawia chuan, "Keini pa kum 70 lai thlana lo mu tawh, nula leh tlangvalte'n hmahruaitu atan an duh a lungkaina awm dawna an rin phawt chuan engahnge kan phal loh ang," a ti a. Lohkhi ziaak ngei phaa an hriat awangin hetiang hian an ziaak a

'Kawrtethawveng nula leh tlangvalte'n Taitesena ruang lakchhuah min dil hi ka phalsak e,' Lalawia, Kawrthah

Nimahsela, an dub anga thiltih rum rum a lo harsat avangin phalna an hmuh atanŋa kum thum lai hnua huan lak-chhuah an tum thei ta chauh a ni.

Taitesena ruang lakchhuah chungchangah hian kan ril-rua zawhna pawimawh tak lo awm nghal chu—‘Taitesena ruang ngei a ni chiah dawn em ni? Engtingge chu leh chen ah Taitesena thlan an briat dik theih tehlu ang? Midang ruang pawh a ni mai thei lovang maw?’ Heng zawhnate hi a pawimawh reng mai. Thil ni lo tawp ni anga ngaia, tinsual pailh pawh awm thei tak a ni reng a ni Amaherawh-chu, betiang hian lo chhui ila, thil nih dan kan hiefiah thei awm e. Taitesenate hun lai hian tunlai anga thlanmualte neia inrem thlapa mphum chu ni se, thlanlungte an phun ve si lova, kum hmih khat lekah pawh tu han briat hran theih rual a ni lo tawp ang le Nimahsela Taitesena te hun lai hian thlanmual bik an nei lova, anmahni in bul kawkaiah emaw, thingkhawn hnuaiah emaw an mphum mai thin a. Chuvangin, thlan chungchangah chu in an inchawhpawih ngu lo. In-thenawm pawh nise, a hmar zawk emaw a chhim zawk emaw a chhak zawk emaw a thlang zawk emaw in a briat hran theih tho thin. Taitesena te thih hi Serhmunlio Binghamuna an pem dawn kum a ni a An lai hovin an vaitin an pem vek a Chumi hnua tunah Serhmun-an awmin, Taitesena te in hmun luah an awm bawh hek lo Tin, Serhmun khaw hmun hui pawh tun thlang hian chuti takin a la danglam lova, an lai in hmun te, an zawibuk hmun te, an veng thier mual te leh tukhur kawng leh feh kawng te chenin chiang takin a la briat theih a Hei hi ‘chumi, khami chu a ni’ ta fel taka la sawi thei te mi eng emaw zat an la dam a.

Taitesena te in hmun pawh fel taka hria a la sawi thei te an la awm bawh a. Kan sawi tawh ang khan thlan lam ah midang nen an inchawhpawih loh em avangin Serhmunah hian Taitesena te inhmuna thiana ruang awm chu Taitesena ruang a ni ngei tur a ni.

Tin, Vengtawna thlan te, Zingkela thlan te leh Dezika thlan te pawh chiang taka hriat theih a la ni a Vungtawna thlana Bung an phun pawh a la awm a, tunah chuan 'Bung-pui' tih ting a ni tawh a ni

TAITESENA RUANG LA CHHUAK TURIN AN THAWK

Kum 1976 March ni 8-ah chuan Kawrtethawveng nula tlang-val sawmnga rual zet chu, an Village Council President Lunghreina te, Upa Saichala te leh pasaltha Saithana teho kaihhruata upaten tawhlohpuan bāta fei hawl chhuakin dar 11.40 (AM) ah Serhmun panin an chhuak ta a Bungmun an thlenin Bungmun thlanmpalah ram tana nun petu, tlang-val Malsawma, Pte (MNA) thlanli nula Hranghanchhungin pangpar a dah a, sunna lunserh te an neih zawhin Serhmun lam panin an kal leh ta a Serhmun thlawhbawkah an riak a, a tuk dar 8.50 (AM) ah chuan Serhmun khaw hlui, Taitesena thlan awmna chu an pan ta a Tin, Serhmun thlawh-bawh nula tlangvalte'n an zui nghal bawh a March 9 1976 chawhma lam (dar 10.15) ah Taitesena thlan hmun chu an thleng ta a An inbuatsaih fel hnu chuan an zinga upa ber, Pu Saichala'n a thlan chu a chēk tan a, midangin an chhonzawm ta a Dar 12.50 (PM) ah thlan 'kuang' chu an lailang a, dar 1.40 ah lungkuangchu an kar hawng a YMA President Pu Hmangaiha leh pasaltha Saithana n a ruang leh kuang chhunga thildang awnte chu an la chhuak a (Ruang zinga thildang awnte chu hengte hi an ni Taimkual 2, Thifang 2 leh Dumbawm a chhina darthlalong awm, a ni)

YMA President, Hmangaiha chuan ruang lōkchhuah pahin, "Tlangval Taitesen i hnung zui tumin kan rawn lam che a; tunah hian kan Mizo nuophung leh mizia sawm, turin i hnathawh, kum 70 lai i lo chawh a; tawh chu chhonzawm leh turin lo tho rawh le," a ti a Pu Saithana'n, "Tlangval Taitesen, i thianle'n i hnungzui duhin hei an rawn lam che a, tirawh, tlawmngahna zawhzawzo, kapdai val i tho ang le," a ti a Ruang chu an rawn la chhuak

ta a. VCP Lunghnema leh V.C Secretary Thanseia'n chibai an lo buk a Pu Lunghnema (VCP) chuan, "Khaw nu leh pa, upa duhawm tak takte u, hei kan nula-tlangvalte'n an hruaitu tur an thlan chu zui turin a lo tho ta a, chibai lo buk theuh ula a hnung zuitu turte hnenah chuan kaltir zel rawh ule," a ti a, upate ho kutah a pe chhawng a. Pu Nghihlova'n, "E, nula-tlangvalte u, in hruaitu tura in thlan lo tho leh ta cnu chibai lo buk theuh rawh u," a ti a. Chibai an buk kim hnu chuan Pu Zakunga'n a kuang tharah chuan a dahut ta a ni.

Taitesena thlan hi—

A thuk lam	— Feet 6 leh inch 1
A kuang sei zawng	— Feet 5 leh inch 8
A kuang zau zawng	— Feet 1 leh inch 4
A kuang bang san zawng	— Feet 1

Tichuan, an inpeih fel hnu chuan Taitesena chu Kawrtethawveng lam panin an hawpui ta a. Serhmun Thlawhbowk an thlen chuan mipuin urhsun takin an lo hmuak a, Blackboard-ah 'WELCOME, HERO TAITESENA OF SERHMUN (W)—9 3.1976' tiin a, lo tar a. Serhmun Thlawhbowk Committee Chairman, Pu Rokunga'n, "Kan khaw tlangval vandaina lo tawh chu puanin ka han tuam ang e," tiin puandumin a tuam a. An Zirtirtu, Pu Thanmawia'n, "Mi huaisien leh tlawmngai, Taitesena, sahrang sakawh hmaa i tawh ngai loh avangin Tawhlohpuin hin ka khuah ang che," tiin a khuah a. "Pasaltha huaisien, Taitesena, kan khaw mi ngei i ni a; mahse i thlan hmuah hi kan sawrkarin an rizap ta si a; Chhungkhat laimate'n duh hun huna tlawh theih a nih dawn loh avangin, kan khua i chhuahsan tur hi kan ui em em che a ni. Nang mi tlawmngai leh huaisien i nih avangin pasaltha No ka hlan ang che," tiin seki No a hlan bawh a. Khawchhung an luhpui a, mitthi dar an vaw ngai a. Pu Zawikplala inah a thlang a. Zanah chuan nula leh tlangvalin a lu an menpui thlarvar a. A tukah chuan Serhmunho chuan, kan khaw tlangval Taitesena thlawhbowk

leh thlahna atan tiin vawkpa sumnga zet an talh a Ruai an ei kham fela an inpeih hnu chuan Kawrtethawveng lam panin an kalpui leh ta a.

Bunghmun Thlawhbawkah chuan an Zirtirtu Pu Khual-luna leh YMA President, Pu Hrimhana hovin an lo hmuak a. An chawlh hahdam thingpuite an in fel hnu chuan an kal leh dawn ta a. An kal dawn chuan pasaltha Saithana chuan, "Tlangval Taitesen, i hnung zui tura inpe, Kawrtethawveng lam amiten an lo nghakhlel ang che, tirawh le, i kal ang," a ti a, an kal leh ta a.

Kawrtethawveng kawtchhuah an thlen chuan mipui tam takin an lo hmuak a. Thingpui an sem lai chuan Pu Lung-hnema (VCP) chuan No a la a, "Tlangval Taitesen, nang huaisen leh tlawmgai, Pasaltha No hi a hmasa berin kan tawh phawt ang che," tiin a hlangah Taitesena chu a va hlan a Chumi hnua chuan miding chuan an in ve ta a ni. An inpeih fel hnu chuan an kal leh ta a, Kawrtethawveng khawchhung an luhpui ta a. Pu Lung-hnema (VCP) inah a thleng a Zanah chuan nula-tlangvalin an tlaivarpui a, a tukah chuan vawkpa sum ruk zet talhin, Pu Lung-hnema chuan arpa chhiarkhuanin a thlaichhuah a ni.

Taitesena ruangin Kawrtethawveng a lo thlen velch, an fapa Lalawia (Kawrtah) chuan a fanu Lalthanpui leh Lal-tanpui hruain an va tlawh vat a. An lo haw chuan then-rualte sawmin a inah thlanthutna an nei a. 'I in tlawh turin i rawn sawm lo em ni?' tia zawhna chu Pu Lalawia chuan, "Mihring chhungkhat laina lam thuah chuan kan hnen hi a awmna awm ni mah se, Kawrtethawveng nula leh tlangvalte'n an hruaitu atana an va hruai chhuah a ni a, keini aini an chaw:mawi thiam zawk a, an hnena a awm rih saw a tha e. Kan pa kum 70 lai thlana lo mu tawh lo mikhual tur chuan kan inchhung pawhin a la zo rih lo va, a va hruaitute ho chawhlui lo kilpuiate kan neih remchan tikah min rawn tlawh ve tur chuan kan la sawm ang chu.

Kan pa ni mah se, kan ta a ni tawh bik lo va; Zorama amah ngaisangtute leh chawimawia a hniakhnung zui peih nula leh tlangval YMA-te ta ni turin an hnenah kan hlan tawh a, kan intihthuna tur ber chi a ni tawh lem lo ve, ' tuin a chhang a ni.

Kawrtethawvenga Taitesena a awm lai hlan Pu Zalawma, Deputy Minister (Mizoram) pawhin Kawrth-h atangin a va tlawh a, mi tlawmngai hmingthang a lo nihna avanga z-h takin Pu Zalawma chuan chawimawina pangpar a kuangah a hlan a ni.

Taitesena chu Mamit nula-tlangval YMA-te'n an khuaa zin turin an zuk sawm a. An sawmna angin a han ziu a Mamit khaw mipui chuan ropui taka chawimawin chawhlui kilpuina te an lo neih hnuin leh ralna pawisa leh puan khuhna tam tak dawngin Taitesena chuan Kawrtethawvengah a hawsan leh ta a ni.

Chumi hnuah Central YMA-te'n Aizawl zin chho tura an sawmna angin ni 179 1976 ah kawrtethawveng chhuahsanin Mamitah a riak chhova. A tukah Mamit atangin Hmunpuiah a riak chho leh a Hmunpui atangin Sairang tlawhin Aizawl a lut ta a ni. Taitesena Aizawl z n h Kawrtethawveng atanga zuitu eng emawzat bakah a khaw tlawh khawtin atangin nula tlangval engemaw zat n an zui bawk a ni. Tin, Sairangah chuan motor hlan pabnih lain Central YMA nula tlangvalte' chuan an lo zuk hmuak a. Mizoram khawpui, Aizawl a luh ni chuan Taitesena chu mipui sang tam takin Chanmari kawnah ropui takin an lo hmuak a. Kan Mizo tlangval tlawmngai, hmingthang, Mizo History-a a chanchin reh ngai tawh lo tur a nihna te hre-reng leh zahder takin, kan Mizo mihan—mi lal zawng zawng te pawhin chawimawina ropui tak an lo hlan a. Hei hlan Mizoten tlawmngaihna kan la hlutsakzia leh kan ngaisanzia

a tilang e'n e'n a ni. Tarte ena hi Aizawl khawpuiah chuan Theatre Hall (tuna Vanapa Hall ni ta) ah hian Central YMA in Office-a a luah lain a thlang a ni

Tin, Taitesena chuan Aizawl atangin Kolasib-a Central YMA Conference 1976 zuk hmangin Khuallian (Chief Guest) ah a zuk tang a Chumi hnuin Aizawl khawpuiah a chho leh a. Aizawl hi kan Mizo milian-milal leh mi ropuite awin khawmna hmunpui a nih avangin Taitesena pawh Kawrte-thawveng lama haw thla leh rih lovin, awn hmun a bengbel ve ta rih a ni

*"Aw, thawngathna hlu, Zofate nun parmaw,
Kan Zoram nuam hmunthinah hlan,
Thang leh tharte nunah chuai chuang lovin,
A tharin lo par chhuak reng rawh se,"*

MIZORAM STATE LIBRARY
Acc. No _____
Acc. by _____
Class. by _____
Cata. by _____
Sub. Heading by _____
Transcribed by _____
Location No _____

LUNGAWINA

*Mitinte duhaisam chu Lungawina hi a ni.
Lungawina chi khat chu YMA PRESS-ah zawn
theih a nih avangin mite'n an pan huai huai
mai. Lungawithlak takin hengte hi an buatsaih
thin :—*

1. *Lahkhawu*
2. *Invitation Card*
3. *Cash Memo leh Bill Form*
4. *Certificate*
5. *Letter head*
6. *Kepnawi dang non.*

YMA PRESS

Regd. No. 58/01/01124/PMT/SSI of 18 5 87

Approved by Govt. of Mizoram.